

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ
ÜHISKONNATEADUSTE LEKTORAAT

Natalja Volžina

**HUVIHARIDUSE MÕJU NOORTE KARJÄÄRIVALIKUTELE
NARVA KUNSTIKOOLI LÕPETAJATE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja Nelly Randver

NARVA 2015

Olen kostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõtteliste seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Natalja Volžina

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Natalja Volžina

(sünnikuupäev: 22.09.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
HUVIHARIDUSE MÕJU NOORTE KARJÄÄRIVALIKUTELE NARVA
KUNSTIKOOLI LÕPETAJATE NÄITEL,

mille juhendaja on Nelly Randver,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja

lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu,
sealhulgas

digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 10.08.2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. KARJÄÄRI MÕISTED NING KARJÄÄRIVALIKU TEOORIAD	5
1.1. Karjääri mõisted	7
1.2. Karjäärivaliku teooriad	7
1.3. Karjäärivalikuid mõjutavad tegurid	11
1.3.1. Sisemised mõjutavad tegurid	11
1.3.2. Välised mõjutavad tegurid	13
1.4. Huviharidus ja selle seos karjäärivalikutega	17
1.5. Narva Kunstikooli üldandmed	11
1.6. Varasemate uuringute tulemusi	20
2. UURIMUSE EESMÄRK, KOGUM JA METOODIKA	25
2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	25
2.2. Ülevaade kogumist	25
2.3. Uurimismeetodi valik ja põhjendus	25
3. UURIMISTÖÖ ANALÜÜS	25
3.1. Karjäärivalikuid mõjutavad sisemised tegurid	27
3.2. Karjäärivalikuid mõjutavad välised tegurid	31
3.3. Uurimistulemuste järeldused ja ettepanekud	42
KOKKUVÕTE	44
SUMMARY	47
KIRJANDUS	48
Lisa 1. Ankeetküsimustik (eesti keeles)	51
Lisa 2. Ankeetküsimustik (vene keeles)	60

SISSEJUHATUS

Karjäärivalik on üks tähtsam tegur, mis kujundab inimese eluteed. Esimeseks, on vaja arvestada oma isiklikke huvisid. Teiseks, õigesti hinnata oma isiklikke oskusi ja võimalusi. Kolmaks, tuleb analüüsida, kas need isiklikud omadused ja oskused langevad kokku nende omadustega, mis on vajalikud valitud karjääri jaoks.

Karjääri edu sõltub enamasti valikust ja otsusest, mis oli tehtud nooremas eas. Selleks, et õigesti valiku teha, noor peab teadma, kes ta on ja milliseid ametikohad temale sobivad, oma ajal huvialad pakuvad nii põnevaid väljakutseid, kui ka aitavad avastada iseennast. Hollandi karjääriteooria järgi inimesed otsivad keskkondi, mis võimaldavad neil rakendada oma oskusi ja võimeid, väljendada oma hoiakuid ja väärtusi ning meeldivaid probleeme ja rolle vastu võtta (Holland 1985: 14).

Varem teema, kas huviharidus mõjutab karjäärivalikutele ei olnud uuritud. Huviharidus ei ole ainult noorte vaba aja veetmise viis, huviharidus on hea võimalus toetada noorte arengut, mis kujundab tal oskusi ja teadmisi, et tulevikus edukalt hakkama saada väljakutsete, valikute ja võimalustega.

Lõputöö eesmärk on analüüsida Narva Kunstikooli lõpetajate karjäärivalikuid ja uurida, kuidas huviharidus on mõjutanud nende valikuid.

Oma töös autor tahab välja selgitada, kuidas Narva Kunstikooli lõpetajad ühendavad oma huvid karjääridega. Kõigepealt Narva Kunstikool valmistab ette noori edasisteks kunstiõpinguteks. Narva Kunstikooli missiooniks on kasvatada kunsti armastavaid ja mõistvaid inimesi, kes kultuuriteadlike indiviididena kannaksid edasi nii põliseid väärtusi kui oleksid võimelised märkama, toetama ja ellu viima innovaatilisi ning loomingulisi ideid. (Narva Kunstikooli arengukava 2006: 2)

Eesmärgist tulenevalt on järgmised uurimisküsimused:

- millised tegurid mõjutasid Narva Kunstikooli lõpetajate karjäärivalikuid nende hinnangul;
- miks nad astusid õppima kunstikooli;
- milliseid infoallikaid kasutasid kunstikooli lõpetajad oma karjäärialaste valikute tegemisel;

Lõputöö teoreetiliseks lähtekohaks on Donald E. Super'i elutee - eluruumi- teooria, mis kirjeldab karjääriarengut inimese eluteel. See teooria ühendab eluetappide psühholoogiat ja sotsiaalsete rollide teooriat, luues tervikpildi mitmete rollidega karjäärist. Oma teoorias E. Ginzberg pöörab erilist tähelepanu sellele faktile, et elukutse valik on arenev protsess, kõik toimub mitte otsekohe, vaid terve elu jooksul. Samuti töös vaadatakse läbi ameerika uurija J. Hollandi karjäärivaliku teooria, mis arenes alates 70.-ndate aastatest. See teooria eeldab, et karjäärivalik sõltub sellest, missugune isiku tüüp oli kujundatud.

Autor teostas uurimuse kvantitatiivse meetodi läbi, kasutades küsitlusankeeti. Töö esimeses osas käsitletakse teoreetilisi seisukohti, mis on karjäär ja karjäärivalikute teooriad, kirjeldatakse, millised sisemised ja välised tegurid mõjutavad karjäärivalikuid. Teine osa kirjeldab uuringu eesmärgi, ülesandeid, kogumit ja uurimismeetodit. Kolmas osa kirjeldab uurimistulemuste analüüsi, tuuakse esile järeldused ja ettepanekud.

Autor soovib tänada kõiki, kes on pühendanud aega ja olid abiks käesoleva lõputöö valmises.

1. KARJÄÄRI MÕISTED NING KARJÄÄRIVALIKU TEOORIAD

1.1.Karjääri mõisted

Entsüklopeediate järgi on sõnal karjäär mitmeid eri tähendusi: koht maakera peal maa kaevandamiseks, hobuse kiirgalopp ning ka mingil tegevusalal edu saavutamine, mida näitab edutamine, vastutuse suurenemine, palgatõus jms. (Saksakulm, 2011)

M. McMahon ja W. Patton (2006), viidates McDaniels ja Gysbers'ile, on märkinud, et mõisteid karjäär, amet ja elukutse kasutatakse tihti sünonüümidenä. On ka öeldud, et kõik, kes töötavad, omavad karjääri. Edukaks töökarjääriks nimetatakse tulemuslikku töötamist, mis rahuldab nii töötajat kui ka tööandjat (McMahon, Patton, 2006).

Inimese esmase vajaduse ja ülima väärtuse määratleb karjäär, mida inimene teeb, aga ka suures osas elustiil, mida ta elab. Inimese staatus ühiskonnas, tema suhted, sissetulek, valikuvabaduse määr ja edasiliikumise võimalused, aga ka riskid olenevad olulisel määral sellest, missugust tööd inimene teeb. Inimene võib karjääri suhtuda ainult kui rahateenimise võimalusesse, kuid karjäär tähendab paljudele eelkõige eneseteostuse võimalust. Suhe tööga võib olla ka valdavalt ratsionaalne- töö on töö, peaasi, et toidab, samuti võib olla ka väga emotsionaalne – ma tahan teha tööd, mida armastan. Konkreetset otsust ühe või teise võimaluse kasuks mõjutavad iga inimese isiklikud väärtused ja üldine eluhoiak, aga ka aktuaalsed vajadused erinevatel eluperioodidel. (Tepp 2005: 91)

Karjääri vaadeldakse nii vertikaalse kui ka horisontaalsena. Vertikaalne on töötaja edutamine madalamalt ametikohalt kõrgemale. Seda nimetatakse ka karjääriredelil ülesronimiseks. Horisontaalne on töötaja kujunemine algajast oma ala heaks asjatundjaks, tõeliseks eksperdiks. Horisontaalse karjääri erijuhuks on ametikohasisene karjäär. Ametikohasisese karjääri tunnusteks on pidev enesetäiendamine, ametialaste teadmiste ja oskuste lisandumine, kvalifikatsiooni tõus. Horisontaalne karjäär rahuldaks päris paljusid tänapäeva noori ja ka täiskasvanuid, kuid kuidas kiiresti muutuväs maailmas sellise olukorrani jõuda, on

küsimus, millele otsivad lahendust nii üksikisikud kui ka ühiskond tervikuna (Saksakulm, 2011).

„Karjääri kujundavad erinevad faktorid, nagu elus toimuvad sündmused ja rollid ning selle juhtimise protsess, mida inimene teeb oma elu jooksul. Valikute tegemisel on tähtsad inimeste huvialad, väärtused, oskused ja elustiil ja suhted end ümbritseva ja sisulise maailmaga“ (Kabonen jt. 1998: 87-124).

Karjäär ei ole mitte ainult tõus mööda karjääriredelit, vaid ka oskus edukalt ühendada kõike oma elulisi rolle. Tänapäeval inimene vahetab oma tööelu jooksul mitmeid töökohti ja ameteid. Tal tuleb ümber õppida või täiendada oma teadmisi ja oskusi. Et see tee oleks teadlik, aga mitte kaootiline, on tähtis teada oma potentsiaali, soove ja töötada teadmiste täiendamise kallal inimest huvitavas valdkonnas.

1.2. Karjäärivaliku teooriad

On oluline, et karjääriplaneerimisest rääkides võetaks arvesse eakohaseid iseärasusi. Kooliõpilastega on ilmselt kõige parem seostada E. Ginzbergi 1940-ndatel avaldatud elukutsevaliku etappe. Selle kohaselt on olemas kolm staadiumi:

- fantaasia,
- proovi- ja
- realistlik staadium.

Fantaasiastaadium on vanuses 3–10, proovistaadium 11–17 ja realistlik staadium kogu ülejäänud elu (Ginzberg, Ginsburg, Axelrad, Herma, 1951). Kooliõpilased jäävad proovistaadiumisse, mis käib käsikäes huvide, võimete, vajaduste ja väärtuste perioodiga. Selgub, mis staadiumis olles hakkab laps siduma oma huvisid ja võimeid enda tegevusega, millises peaks võimalikult palju asju järele proovima ja millises mõjutavad kaaslased valikuid kõige rohkem. Sellest teooriast lähtuvalt saab kavandada karjääriõppe rõhuasetusi ja õpitegevust (Lehtsalu, Pilli, 2014).

Donald Superi karjääriteooria (Super, 1980) keskendub karjääriküpsuse arengule läbi viie tsükli. D. Super on käsitlenud arengustaadiume läbi kogu inimese elu. Ta on tuginenud inimese eluetappidele ja aeg-ruum mõjule ning on välja töötanud

karjäärivikerkaare, milles tuuakse välja kujundlikult aja ja ruumi suhet, mis on seotud indiviidi liikumisega ajas karjääri tehes (Stitt-Gohdes, 1997).

D. Super'i karjäärimudel põhineb veendumusel, et eneseteadvus muutub aja jooksul ja areneb kogemustepagasi suurenedes. Järeldub, et karjääri saab teha terve elu (Careers, 2012).

D. Superi teooria järgi on iga inimese elus järgnevad staadiumid:

- kasvamine (0–14);
- uurimine ehk rolliotsingud (14–24);
- väljakujunemine (25–44);
- säilitamine (45–64);
- eraldumine ehk pensionile siirdumine (üle 65) (Careers, 2012).

Teooria kohaselt on kooli lõpetajad valdavalt rolliotsingute staadiumis ja seetõttu tehakse sageli ka juhuslikke valikuid, mis on mõjutatud nii eakaaslaste kui ka täiskasvanute arvamusest (Luha 2012:5).

Kasvustaadiumis toimub eneseteadlikkuse kasv, hoiakute ja vajaduste kujunemine ja üldise töömaailmaga tutvumine. Rolliotsingute staadiumis proovitakse erinevaid valikuid, mida katsetatakse hobitegevuses. Tehakse esialgne valik ja toimub valitud oskuste arendamine. Väljakujunemise staadiumi ajal toimub oskuste arendamine läbi töökogemuse. Säilitamise staadiumis toimub järjepidev kohanemisprotsess ning seeläbi parandatakse oma positsiooni ühiskonnas. Eraldumise staadiumisse jõudes hakatakse valmistuma pensionieaks (Careers, 2012).

Ühe lausega D. Superi teooria keskendub inimese erinevatele elurollidele, isiksuse arengule ja sellega seotud karjääriküpsusele.

Ameerika psühholoogi J. Hollandi 1950-ndatel avaldatud karjääriteoorias keskenduti indiviidi ja töö omaduste kokkuviiamisele, leiti, et teatud tüüpi inimestele sobib teatud tüüpi töö. Arvesse võeti ka inimese huvid ja võimed ning sotsiaalne taust (Matchingu paradigma..., s.a).

J. Hollandi teooria märgib järgmist, et on olemas kuus eri inimtüüpi:

- realistlik,
- intellektuaalne,
- artistlik,
- ettevõtlik,
- sotsiaalne ja
- konventsionaalne;

Ning on olemas kuus eri keskkonda:

- realistlik,
- intellektuaalne,
- artistlik,
- ettevõtlik,
- sotsiaalne ja
- konventsionaalne (Matchingu paradigma..., s.a).

J. Holland oli veendumusel, et inimeste ja keskkondade vahelist sobivust saab kindlaks määrata testide teel. J. Hollandi lähenemine võimaldas organiseerida väga suuremahulist infohulka inim- ja tööomaduste kohta. Tema tööst selgub, et elukutsevalik on inimese eneseväljenduse akt, mitte puhtjuhuslik sündmus, ja valides karjääri, eelistavad inimesed töökohti, kus nad on ümbritsetud teiste sarnaste isikuomadustega inimestega. Nii saavad nad moodustada koos keskkonna, mis sobib kõigile. Inimesed, kes on valinud töökoha vastavalt enda isikuomadustele, on suurema tõenäosusega edukad ja rahulolevad (Holland's theory..., 2012).

Hollandi teooriast lähtudes sobivad teatud tüüpi inimesed teatud tüüpi keskkonda, võttes arvesse oma huvisid ja võimeid. Karjäärivalikutel noor inimene peab keskenduma oma individuaalsete omaduste ja tulevase töö omaduste kokkuviiamisele.

Eelnimetatud teooriate kohta võib teha järelduse, et karjäärivalik ei ole juhuslik valik noore inimese elus. Juba lapsepõlves proovivad inimesed enda peal erinevaid rolle ja mõtlevad sellele, kelleks nad tahavad tulevikus saada. Karjäär on protsess, mis kestab kogu elu, selle perioodi jooksul võivad inimesel muutuda väärtused ja vajadused, saadakse juurde elu- ja töökogemusi, tekib enda soovide ja võimaluste mõistmine.

1.3. Karjäärivalikuid mõjutavad tegurid

Karjääri edu sõltub enamasti valikust ja otsusest, mis oli tehtud nooremas eas. Elus on olemas erinevad karjäärivalikut mõjutavad tegurid:

- välised
- sisemised.

Väliste tegurite alla kuuluvad pere- ja sõprade mõju, kool, materiaalsed kaalutlused, tööturu nõuded ning meedia mõju. Sisemiste tegurite all mõistetakse isiklikku tahet ja soove, enesehinnangut, iseloomu, temperamenti, oskuseid ning võimeid.

1.3.1. Sisemised mõjutavad tegurid

Isiksuseomadused mõjutavad oluliselt karjääriplaneerimist. Teatud isiksuseomadusi mõjutab pärilikkus (nt närvisüsteem, temperamenditüüp, vaimsed võimed), teised kujunevad pigem seoses ühiskonnatingimustega (nt iseloom, väärtused, hoiakud). Karjääriplaneerimise seisukohast on olulisemad isiksuseomadused temperament, vaimsed võimed, iseloom, väärtused. (Vernik-Tuubel jt. 2007: 15)

Igal inimesel on individuaalne väärtussüsteem, mida omandatakse peamiselt ümbritseva jälgimise ning jäljendamise teel. Väärtushinnangud mõjutavad kõiki meie tegevusi, mis on seotud eluliselt vajalike eesmärkide saavutamisega. Karjäärivalikutel tuleb kõigepealt püüda eristada isiklike väärtushinnanguid (vanemate, sõprade, ühiskonna jt) teistest. Pärast tuleb analüüsida individuaalsete eelistuste ja vajaduste ning huvide olemasolu, kujunemist ning mõjutajaid. Siinjuures ei saa ka tähelepanuta jätta oma isiksuse individuaalsuse tunnetamist ning enese ja teiste aktsepteerimist. (Savisaar 1998 : 29)

Väärtusteks nimetatakse printsiipe või standardeid, mida inimesed individuaalselt või kollektiivselt kasutavad, otsustamaks olulise üle elus (McEwan 2001). Väärtus on ükskõik milline asi, materiaalne või ideaalne, idee või institutsioon, tegelik või kujuteldav, kõik see, mille suhtes inimene võtab hinnangulise seisukoha, mille kohta arvatakse, et see on oluline, etendab olulist rolli, ning selle saavutamine, selle poole

püüdlemine või selle tõrjumine on vajalik indiviidile või tervele grupile, ühiskonnale. (Aimre 2005)

Super'i järgi (1988) võivad erinevad väärtushinnangud avalduda ning tähtsaks muutuda elutee erinevatel aegadel. Väärtustega on tihedalt seotud hoiakud, mis väljenduvad arusaamades, tunnetes või kalduvuses käituda mingil kindlal viisil. Hoiakud ilmnevad väga selgesti meie suhtumises mitmesugustesse nähtustesse, sündmustesse ja inimestesse. Karjääri valitakse sageli tuginedes hoiakutele. (Vernik-Tuubel jt. 2007: 30)

Kindlasti mõjutavad inimese valikuid ka ühiskonna väärtused – missugust käitumist ja elustiili peetakse õigeks ning ihaldusväärseks (Tepp 2005: 91).

Muutunud olukord on kaasa toonud ka töö ja karjääri kui väärtuse muutuse: inimese jaoks on karjäär pigem personaalne projekt, mis võimaldab inimestel arendada oma kompetentse ning mille raames on ruumi piisavale personaalsele sõltumatusele (Pavelson, Karotam 2004). Inimese eesmärgiks töö (elu) kujundamisel on saanud oma personaalse väärtuse suurendamine tööturul (Baruch, 2014)

Veel üheks karjäärivaliku võtmeküsimuseks on võimed ja nendega seonduvad oskused.

Võimed on inimese omadused, mis võimaldavad midagi sooritada heade tulemustega. Oma huvidega tegelemine ja võimete arendamine annab võimaluse kogeda, et midagi läheb hästi ja asjad õnnestuvad – niisiis tunda end edukana. Igaüks on milleski hea ja võimekus võib olla väga erinev. Teadlased on kirjeldanud eri võimekuse liike, näiteks psühholoog Howard Gardneri järgi võivad inimesed eristuda sõnalise, loogilis-matemaatilise, ruumilise, kehalise, muusikalise, looduse- ja enesetunnetamise ning suhtlemise võimekuse poolest. (Reitav 2013: 194) Heade tulemusteni jõuab reeglina eelkõige oma tugevatele külgedele toetudes. Raske on saavutada häid tulemusi, kui tegeldakse sellega, mida ei osata või milleks pole eeldusi. Seetõttu on noortel oluline leida üles oma tugevad küljed. (Tepp 2005:97)

Sünnipäraselt on inimesel olemas võimete algmed, mis arenevad elu jooksul. Kui inimene on võimekas, siis see vähendab ülesande lahendamisele (töötamise eaga ja

kulutatud vaimset ja füüsilist energiat. (Savisaar 1998 : 55) Oskused on võimetega tihedalt seotud. Tihti oskused põhinevad teadmistel ja vilumustel.

Õigesti valitud elukutsest või ametist ei sõltu mitte ainult inimese materiaalne olukord, vaid see on ka isiksuse identiteedi ning arengu lähtekohaks. Töö kaudu lülitub inimene ühiskonda ning tunneb ennast selle vajaliku osana. Samas võimaldab töötamine rahuldada sellist olulist vajadust nagu oma võimete ja oskuste realiseerimine. (Mägi, Nestor 2012 :5)

Selleks, et oma võimeid ja oskusi arendada on sageli vaja ka isiklikku huvi sellega tegelemiseks. Huvi on inimese soov millegagi tegelda, midagi omandada või tundma õppida. Tihti pöörduvad noored karjäärinõustaja poole, kes ei tea, mis neid huvitab ega oska ühte elukutset teistele eelistada ning iseseisvalt karjäärivalikut teha. Suhteliselt uue tendentsina võib välja tuua õppurite erialade vahetamist, kui noortel ei ole enamasti selge, mida nad tahavad edasi teha. Siis tehakse karjäärivalikut sageli kas vanemate või sõprade soovitusel või siis idealistlikust eneserealiseerimissoovist lähtudes. Mõne aja pärast selgub, et omandatud erialal on väga raske, kui mitte võimatu, sellele pole võimalik rakendust leida või valitud amet ei sobi ega paku huvi. (Tepp 2005: 94)

Kuidas huvid võivad aidata õigesti karjäärivalikut teha? Huvidest ja hobidest võib välja lugeda varjatud andeid ja võimeid, mida inimene töökohustusi täites pole otseselt kasutanud. Hobitöö suurim eelis ongi see, et inimesed teevad seda andunult ja kirega ning neid pole vaja selleks eraldi motiveerida. Rahulolu, mida valitud ala pakub, on sedavõrd suur. (Saar 2009 :37)

Huvid ja eelistused on valiku tegemisel äärmiselt tähtsad. Töö peab olema huvitav ja tagama maksimaalsed mugavad töötingimused.

1.3.2. Välised mõjutavad tegurid

Kuna teatud karjäärivalikuid tuleb teha vanuses, kus noor inimene ei ole veel küps iseseisvaks eneseanalüüsiks (15 – 18-aastaselt), on äärmiselt oluline vanemate roll (Tepp 2005: 97).

Kodu ja perekond on iga inimese tagala. Perekonnas luuakse tingimused lapse täisväärtuslikuks arenguks, kodus õpetatakse last uskuma endasse ja elama teiste inimeste keskel. Sündides ei saa laps oma vanemaid valida, mistõttu peab ta kasvama sellises keskkonnas, mille vanemad talle loovad. (Tamm 2006: 36) Vanemate väärtushinnangud mõjutavad noorte suhtumist kõigesse, mis otseselt või kaudselt puudutab karjääri ja elukutse valikut. Kuid määravad pole ainult vanemate otsesed soovitusel, vaid ka nende elustiil ja kogemused on tegurid, mis mõjutavad noort inimest otsuste tegemisel. (Tilk 2008: 25)

Ajaloolise arengu jooksul on tõusnud pidevalt inimeste teadmiste ja oskuste tase, see on võimaldanud hakata tegema väga erinevaid töid. Viimase saja aastaga on tulnud juurde suur hulk elukutseid, mida varem ei tuntud, muutunud on tööde iseloom. Seega on tänapäevased karjäärivalikud tunduvalt laiemad ja lisandunud on neid mõjutavad tegurid. Noored on ka iseseisvamad ning teevad oma otsuseid ise. Kuigi nad ei pea kodu oma valikute tegemisel kõige tähtsamaks suunajaks, avaldub vanemate mõju ikka paljus:

- 1) Vanematelt saadav info on õppimisvõimaluste valimisel esikohal (Pärtel 2006).
- 2) Tähtis on turvalisus kodus, põhiturvalisuse puudumine soodustab ebaefektiivsete valikute tegemist (Kraav 2000).
- 3) Samuti avaldab mõju kodu hariduslik taust, haritumad vanemad väärtustavad enam üldharidust kui ameti õppimist lapse sobivate võimete olemasolu korral. Aitavad lapsel kujundada sobivat saavutusmotiivi vastavalt väärtushinnangutele.
- 4) Majanduslike võimalustega. Kesisemate sissetulekutega perede lastel ei ole võimalik piisavalt osa võtta huviringide tööst, tegeleda spordiga ja osa võimeid jääb seetõttu arendamata.
- 5) Tähtsusetu ei ole ka elukoht, linnades on võimalik leida hulgaliselt erinevat arendavat tegevust vabaks ajaks. Väikestes asulates on võimalused väga piiratud, kui neid üldse on (Saksakulm 2000).

Lapsevanem on paljudele noortele eeskujuks, infoallikaks, kuulajaks, juhendajaks, tingimuste loojaks (Saksakulm 2004: 60).

Suur osa pere päevast möödub tänapäeval väljaspool kodu. Inger Kraav on selle sõnastanud järgmiselt: „Igaüks elab oma elu ning vanemate teadmine oma laste suhetest- sõpradest nõrgeneb ühes väljavaatega olla hea nõuandja.“ (Kraav 2000:32) Seetõttu on sõprade mõju valikutele tõusnud tähtsusele esikohale. Seda näitavad Eestis viimase kümne aasta jooksul tehtud uurimused (Pärtel 2006; Leppik 1998).

Noored inimesed on eriti mõjutatavad sõprade ja inimeste poolt, kellega nad aega veedavad ning murdeeas sõltub noore kujunemise edukus paljuski sellest, kas tal on inimene, keda ta usaldab (Türk 2011: 57). Freudi õpilase Harry Sullivan arvates jätab noorte sõprus suhtlemisharjumustesse ja enesehinnangusse eluks ajaks suure jälje: kui noorel puudub sõprade või eakaaslaste heakskiit, jääb tema hingeellu lünk, vaatamata tema hilisematele saavutustele (Saphiro 2002: 195). Suhted eakaaslastega on peamised nooruki üleelamise, murede ja erutuse põhjuseks. Probleemide tekkimisel või küsimustele vastuse leidmise ajal pöördub nooruk tihedamini sõprade poole, sellest nähtub, et sõpru siiski usaldatakse, et noorukid on võimelised looma kestvaid sõprussuhteid. Noorte seas on üha enam juurdunud tõdemus, et sõpra valitakse kasulikkuse, klassikuuluvuse ja karjääri edendamise soosivate tutvuste alusel. (Niiberg 2012: 15)

Lähedased inimesed püüavad tihti osaleda aktiivselt vanemate klasside õpilaste elukutse valikus. Näiteks peres, kus mitu põlvkonda on pühendanud oma elu meditsiinile, on vanemate loomulik soov näha enda tüdruku või poega valges kitlis.

Klassikaaslaste, sõprade, tuttavate arvamus on samuti tähtis, kuna see peegeldab ühe või teise elukutse populaarsuse taset kaasaegses ühiskonnas.

Tänapäeva ühiskond on pidevate ja kiirete muutuste ühiskond. Majanduse globaliseerumine ning tehnoloogia kiire areng hoiavad pidevalt muutuvana ka tööd, tööturгу ning karjäärivalikuid. (Tepp 2005: 91)

Kui põhikoolijärgset valikut mõjutab teatud määral perekonna sotsiaal-majanduslik taust, siis pärast gümnaasiumi on karjäärivalik paljude noorte jaoks suurel määral seotud materiaalsete võimalustega. Meelepärast valikut võib piirata just rahastamisvõimalus. (Mägi, Nestor 2012: 12)

Loomulikult sõltuvad noorte otsused praktilistest võimalustest ühte või teist valikut realiseerida – missugune amet on hetkel populaarne, missugust tööd on üldse võimalik leida ning kui palju selle töö eest makstakse. (Tepp 2005: 91)

Väga tähtis osa inimese teadmiste, arvamuste, otsuste, hoiakute, suhtumise ja/ või käitumise kujundamisel on meedial, mille peamine sotsiaalne ülesanne on teavitada inimesi sellest, mida nad võivad oodata ühiskonnalt ja mida ühiskond ootab neilt. (Kask 2013:44)

Inimest ja tema valikuid on alati mõjutanud poliitika, millest tulenevaid iidoleid on meedia aidanud kujundada. Näiteks nõukogude perioodil toodi eeskujuks lüpsjaid, traktoriste ja kaevureid ja nende tööd, praegu sportlasi, poliitikuid, modelle, filmistaare ja nende elu. (Kolga 2009).

Meedia roll ühiskonnas suureneb pidevalt. Meedia kaudu vahendatud info jõuab kiiresti ja karraga väga paljude inimesteni, seetõttu saab meedia mõjutada väga suurt auditooriumi ning ka ühiskonnas toimuvaid protsesse. (Kask 2013: 8)

Meedia koosneb trükitud ja elektroonilistest vahenditest ning sisaldab mitmesuguseid teabekaneleid. Televisioon, arvutid, muu elektrooniline meedia on tunginud laste igapäevaellu, avaldades nende arengule ja käitumisele suurt mõju juba maast madalast, olles lapse arengukeskkonna oluliseks osaks. (Kask 2013: 8)

Noored saavad palju teavet karjäärivalikute tegemisel internetist, raadiost, telerist, ajalehtedest ja ajakirjadest. Telerit vaadates või artiklit lugedes tekib noortel tihti uusi ideid ning põnevaid vaatenurki. Isegi kui noored on meedia suhtes kriitilised, karjääriotsuse tegemisel on meedial kaalukas roll. (Mägi, Nestor 2012: 91-92)

Ka kool mõjub karjäärivalikutele. Tema ülesandeks on aidata õpilasel selgusele jõuda oma väärtushinnangutes, võimetes ning isiksuseomadustes (Tuulik, 2006). Peale selle ka tutvustada erinevaid elukutseid ekskursioonide ja õppekäikude abil, kutsuda kooli esinema erinevate elukutsete esindajaid. (Savisaar 1998: 40)

Loomulikult on noortel elukutset või eriala raske valida, kui puudub ettekujutus sellest, missugused elukutsed üldse on olemas, mida nende esindajad tegelikult teevad, missiguseid omadusi, oskusi ja ettevalmistust elukutse neilt nõuab ning kus vastavaid erialasid saab omandada. Siin ongi võimalus õpetajal aidata ning jagada

regulaarselt mitmekülgset, vastavale vanuseastmele sobivat vajalikku infot. Õpetajatel on võimalus korraldada külastusi erinevasse õppeasutustesse, osaleda koos õpilastega noorte infomessidel (nt „Teeviit“), ning korraldada külastusi erinevatesse asutustesse, firmadesse, ettevõtetesse jne. (Savisaar 1998: 40)

Kooli riiklik õppekava (2014) sätestab § 16 lõikes 2, et põhikool nõustab vajaduse korral õpilase vanemat õpilase arengu toetamises ja kodus õppimises. Sama paragrahvi lõige 3 sätestab, et põhikool peab teavitama õpilast ja vanemat edasiõppimisvõimalustest ning tagama karjääriteenuste kättesaadavuse (PRÕK, 2014). See tähendab, et kool peab aitama õpilastel omandada teadmisi iseendast, töömaailmast, elukutsetest ja õppimisvõimalustest, soodsamate hoiakute ja toimetulekuoskuste kujunemist, mis soodustavad kaasaegsesse töömaailma sisenemist, karjääriotsuste tegemist ning eneseteostust. (Jamnes 2001: 113)

Ideaalne variant on see, kui karjäärivalik vastab kõikidele etteantud tingimustele. Kuid tihedamini tekib vajadus nendest midagi ohverdada. Kõik faktorid on küllaltki kaalukad ja jagada need ära tähtsustme järgi pole võimalik, sest erinevate inimeste jaoks on tähtsad erinevad faktorid.

1.4. Huviharidus ja selle seos karjäärivalikutega

See, mida kujunemisjärgus noor õigeks peab ja milliseid valikuid teeb, sõltub suuresti tema väärtushinnangutest ja tõekspidamistest, mida mõjutavad ühiskond, perekond, sõbrad aga ka noorte vaba aja sisustamine ehk huvihariduses osalemine (Kleinberg 2002: 9). Järgnevates alapeatükkides käsitletakse huviharidust ning huvihariduse mõju karjäärivalikutele.

Huviharidus on mõeldud toetama isiksuse mitmekülgset arengut, aidates noorel kujuneda hästi toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Selle spetsiifiline osa seisneb keskendumises loovtegevustele ning noorte loomevõimete avastamisele ja arendamisele. (Pilve 2015: 160)

J. Holland leidis, et inimese sotsiaalne ja bioloogiline pärilikkus koos arengukeskkonnaga loovad iseloomuliku võimete struktuuri, taju vilumused, vaated, elu eesmärgid, väärtushinnangud jne. Kõik see loob baasi teatud kutsete

eelistamiseks teistele. Hollandi järgi inimesed otsivad keskkonda ja kutset, mis annab lootust rakendada olemasolevaid võimeid, mis vastaks nende hoiakutele ning väärtushinnangutele, kus nad tunneksid ennast kõige mugavamalt. (Savisaar 1998: 28) Kui korrata, et Hollandi teooria järgi jagatakse inimesed realistliku, intellektuaalse, artistliku, ettevõtliku, sotsiaalse ja konventsionaalse inimtüüpide järgi, siis iga inimene võib leida ja valida endale sobiva huvitegevuse oma oskuste ning võimete arendamiseks, sest huvialad ja nende õppekavad on ka jaotatud viide valdkonda: sport, tehnika, loodus, muusika ja kunst, üldkultuur, sealhulgas rahvuskoolid.

Eesti Vabariigi huvikoolid alustasid oma tegevust 1989. aastal. Siis tegutses 50 laste muusikakooli, kaheksa laste kunstikooli, 27 pioneeride maja ja paleed ning üheksa spetsialiseeritud huvikooli, kokku 94 asutust. (Pilve 2015: 204)

Eesti Vabariigi haridusseadus liigitab ülesannete järgi hariduse üld-, kutse- ja huvihariduseks. Selle kohaselt on huvialaharidus teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisharjumiste kogum, mis lisaks üld- ja kutseharidusele loob täiendavaid eeldusi isiksuse arenguks, samuti aitab inimesel elu ja tööga toime tulla. Noorsootöös käsitletakse huviharidust kui pikaajalist süsteemset juhendatud tegelemist huvialaga vaba tahte alusel tasemeõppes ja tööst vabal ajal. Selle eesmärk on süvendatud teadmiste ja oskuste omandamine valitud huvialal. (RT, Haridusseadus §2)

Eestis on huvihariduse ülesanded kirjeldatud huviharidusstandardis, mille eesmärk on määratleda valdkonna ühtsed nõuded. Selle kohaselt on huvihariduse ülesanne noorte loomevõimete avastamine ja kavakindel arendamine, et aidata kujuneda isiksusel, kes

- 1) mõtleb loovalt;
- 2) oskab oma tegevust eesmärgistada, kavandada ja hinnata;
- 3) suudab valima, otsustama ja vastutust kandma;
- 4) suudab analüüsida ümbritsevat tegelikkust;
- 5) oskab teha tööd, on valmis koostööks;

6) mõistab teadmiste ja pidevõppe tähtsust ning oskab õppida. (Huviharidusstandard 2007)

Need noored, kes osalevad huvikoolides, huviringides, saavad üldiselt kasu paljudest võimalustest, mida neile pakutakse. Huvihariduses osalemise kasude hulka kuuluvad parimate hinnete omandamine, kõrgema eneseteadvuse omandamine. Huvihariduses osamine annab võimaluse loovalt mõelda, oma tegevusi eesmärgistada, kavandada ning hinnata vabalt ja loovas keskkonnas, väljaspool üldharidusstandardeid. Samuti näeb huviharidusstandard ette, et huvihariduses osalenu suudab õppida ja hiljem õpitut rakendada ning sellest tulenevate uute valikute ja otsuste eest vastutust võtta. (Huviharidusstandard 2007)

Vabatahtlik osamine huviringides suurendab enesedistsipliini ja saavutusi. Huviharidus aitab kaasa:

1. suhtlemisoskuse ja positiivsete sotsiaalsete normide omandamisele,
2. prosotsiaalsete eakaaslaste gruppide liikmeks saamisele, ning
3. tugevatele emotsionaalsetele ja sotsiaalsetele seostele. (Eccles 1999: 11)

Võib ka juhtuda, et noored ei oska oma huve määratleda – polegi nagu selgeid eelistusi ega kindlaid kalduvusi. See mure on üldjuhul lahendatav, tuleb lihtsalt ennast ise testida ja erinevates olukordades proovile panna. (Kabonen 1998: 15) Osamine huvitegevuses võimaldab osalejatel omandada oskusi, mis valmistavad neid ette tööturu jaoks. Howard (1986: 545) leidis, et “osamine õpilasomavalitsuses, kooliajalehes ja väitlemine meeskondades olid kõige tõenäolisemalt seotud tähendusrikka tulemuslikkuse kriteeriumiga”. Kui erinevad teadlased on leidnud erinevaid mõjusid erinevate tegevuste puhul (Rubin, Bommer & Baldwin 2002), siis kirjandus toetab üldjoontes seda hüpoteesi, et koolivälised kogemused seonduvad karjääri eduga, kuna nad õpetavad ja arendavad asjakohaseid oskusi.

1.5. Narva Kunstikooli üldandmed

Narva Kunstikool on haridusasutus, mis tegutseb munitsipaalhuvikoolina noorsootöö valdkonnas ning loob huvihariduse omandamise ja isiksuse mitmekülgse arengu võimalused Narva linnas (Narva Kunstikooli arengukava 2006: 2).

Narva Kunstikool on asutatud 1989. aastal, 2008. aastal Narva Kunstikooli õppekava registreeriti Eesti Hariduse Infosüsteemis ning nende õppekava koostati riikliku raamõppekava alusel. Narva Kunstikooli missiooniks on kasvatada kunsti armastavaid ja mõistvaid inimesi, kes kultuuriteadlike individidena kannaksid edasi nii põliseid väärtusi kui ka oleksid võimelised märkama, toetama ja ellu viima innovatiivseid ning loomingulisi ideid.

Eelkõige Narva Kunstikooli põhieesmärk on noorte loomevõimete avastamine ning kavakindel arendamine eesmärgiga võimaldada neil hiljem jätkata professionaalset kunstiharidust.

Kooli ülesanneteks on:

- noortele kunstiliste oskuste, vilumuste ja teadmiste õpetamine nende soovide, vabast tahtest ja ettevalmistuse tasemest ning noorte võrdsest kohtlemisest lähtuvalt;
- noorte huvialaga tegelemise ja selle tunnetamise rõõmu, eduelamuste ja tunnustuse pakkumine;
- noorte arengu, iseseisvuse, omaalgatuse, initsiatiivi ja aktiivsuse toetamine;
- kohaliku kultuurielu edendamine ning erinevate asutustega kunstialase koostöö arendamine. (Narva Kunstikooli põhimäärus 2008: 1)

Narva Kunstikooli õppekorraldus lähtub noorte ealistest seadupärasustest ja on loominguliselt paindlik toetamaks iga inimese individuaalset arengut.

Eelkooli õppeained: kompositsioon, skulptuur.

Põhikooli õppeained: maalimine, joonistamine, kompositsioon, skulptuur, kunstiajalugu.

Lisa-aasta õppeained: maalimine, joonistamine, kompositsioon.

Kunstiajaloo aine on kõikide kunstikoolis õpitavate ainete vaheliseks siduvaks aineks, kus:

- süvendatakse teadmisi kunstileikide ja ajaloo kohta;
- õpitakse määratlema visuaalse kunstikultuuri arenguloo perioode, vaatama ja hindama kunstiteoseid;
- õpitakse analüüsima erinevaid tehnikaid rahvaste kunstiväärtuste kaudu;
- suunatakse huvi tundma kunstikultuuri väärtuste säilitamise, kaitsmise ja edasiarendamise vastu. (Narva Kunstikooli õppekava 2008 : 4)

Õppetundide arv ja nende järjekord õppepäevas määratakse tunniplaanis, mille kinnitab kooli direktor. Õppurite teadmisi ja oskusi hinnatakse iga õppepoolaasta lõpul, samuti näitustel, eksamitel, arvestustel, mille hulk ja põhinõuded on määratud õppekavas. Õppurite hindamise korra kehtestab õppenõukogu.

Õppimine kunstikoolis kestab viis aastat, on olemas lisa-aasta, mis sobib õpilase ettevalmistamiseks kõrgkooli astumise jaoks. Õppimise ajal õpilastel on võimalus osaleda õppereisides, meistriklassides. Meistriklassides osalevad kõrgkoolide õpetajad, kes jutustavad õppekavadest ja sisseastumise tingimustest. Iga viis aastat kunstikool korraldab lõpetajate näitusi, lõpetajad korraldavad loenguid, kus räägivad oma elukutse valikust. Järelikult, lapsed, kes õpivad kunstikoolis teavad, missugused võimalused nendel on, kuhu saab sisse astuda ja kus võib töötada. Viimasel õppeaastal kirjutakse lõputöö vastavalt valitud teemale. Huvikooli lõpetamist tõendab huvikooli lõpudokument, kuid õppeetapi lõpetamist tõendab vastava astme tunnistus.

Eelmisel aastal sai Narva Kunstikoolil 25aastaseks. Rohkem kui 400 õpilast on siin omandanud kunstialase alghariduse. Paljude kooli lõpetanute jaoks on kujutavast kunstist saanud edaspidi nende eriala. Pedagoogiline kollektiiv koosneb Narva linna kutselistest kunstnikest. Kunstikooli õpilased on esinenud näitustel oma töödega erinevates Eesti linnades ning ka välismaal. 25 tegevusaasta jooksul on teostatud palju huvitavaid projekte nii linna kui ka riigi tasandil.

1.6. Varasemate uuringute tulemusi

Inimene teeb valikuid oma eelnevate kogemuste põhjal, uskudes oma võimekusse. Sotsiaal-kognitiivse karjäärivaliku teooria (Lent, Brown ja Hackett 1994) kohaselt on karjäärivaliku tegemisel määravaks oodatav tulemus, karjääripüüdlused ja erialahuvi ning enesetõhusus. Viimast mõjutavad nii individuaalsed tegurid (hoiakud, sugu, etniline taust, tervislik seisund) kui ka kontekstilised tegurid (perekondlik taust, varasem õpikogemus).

Estonian Business Schooli Avalik Halduse õppetooli magistrandid Marge Kanne ja Riina Läll kirjutasid 2004. aastal magistritöö teemal „Noorte karjäärivalikud ja vajalikud tugisüsteemid“. Uurimistöö eesmärgiks oli anda ülevaade haridussüsteemide- ja kutsenõustamise ning karjääriplaneerimise ajaloost ja hetkeolukorrast, abiturientide edasiõppimise- ja karjäärivalikutest ning vastavate tugisüsteemide toimimise olukorrast Eestis. Uuring viidi läbi abiturientide, õpetajate ja üliõpilaste hulgas (Kanne, Läll 2004: 7).

Tulemustest selgus, et 55% abiturientidest lähtub erialavalikul selle meeldivusest ning 36% jaoks on oluline töötasu. 12% vastajatest oli huvitatud tulevase ameti populaarsusest ning mainekusest. Umbes veerand vastajatest märkis tähtsusest olulisemaks sõprade-tuttavate ning vanemate soovitused erialavalikul. 79% abiturientidest pidas koolis antavat ülevaadet edasiõppimisekohta puudulikuks (ibid).

Heidi Antons uuris 2008. aastal ankeetküsitlusega tegureid, mis mõjutavad Lääne-Virumaa nelja gümnaasiumi abiturientide karjäärivalikuid ning nende tulevikuplaane. Samuti huvitas autorit noorte regionaalne sidusus. Uurimusest järeldus, et noored tähtsustavad eriala valikul peamiselt enda sobivust erialale, huvitavat valdkonda, karjääritegemise võimalusi ning head palka. Lähedastest arvestati kõige rohkem ema arvamusega ning infot kutsevaliku tegemiseks saadi kõige enam internetist ning messidelt. Tulemustest selgus ka, et tüdrukud teadsid paremini, millises koolis neid huvitavat eriala õpetatakse. Lääne-Virumaaga seotuna nägi ennast vaid 6% noortest, 14,5% olid kindlad, et ei seo ennast kodukohaga ning ülejäänud (79,5%) ei osanud veel öelda (Antons 2008: 65).

2011. aastal Eve Mägi ja Mihkel Nestor korraldasid uuringu „Koolilõpetajad ja nende karjäärivalikud. Keskharidusastme lõpetajate valikute uuringu lõpparuanne“. Uuringu eesmärk oli välja selgitada, millised tegurid mõjutavad noorte haridusvalikuid pärast keskhariduse omandamist. Vaatluse all olid noorte plaanid ja nende realiseerumine ning erinevad tegurid, mis valikuid mõjutavad. Kokku vastas kevadisele küsitlusele 2874 koolilõpetajat kogu Eestist. (Mägi, Nestor 2012: 4)

Uuringu tulemustest selgus, et enamik Eesti koolilõpetajatest soovib oma õpinguid jätkata: 2011 aasta kevadel kavatses 70% kõigist koolilõpetajatest asuda õppima Eesti kõrgharidust pakkuvatesse asutustesse, 7% tahtis minna Eestis kutseharidust omandama ja 11% plaanis minna välisriiki õppima. Millised erialad pakusid noortele kõige rohkem huvi? Küsitluse raames paluti vastajatel märkida eriala, kus soovitakse õpinguid jätkata. Vastused liigitati ISCED 97 klassifikaatori alusel õppevaldkondadesse. Erialadest plaanis kevadel kandideerida sotsiaalteaduste, äriduse ja õiguse valdkonda 27% (populaarseimad erialad õigus-, majandus- ja riigiteadus), humanitaaria ja kunstide valdkonda 17% (populaarseim eriala näitekunst), loodus- ja täppisteaduste valdkonda 14% (populaarseimad erialad info- ja geenitehnoloogia) õpilastest. Erialaelistuste puhul oli läbivaks tunnuseks asjaolu, et nimetati neid erialasid, millest ühiskonnas kõige rohkem räägitakse. Erialavalikul noored hindavad kõige kõrgemalt eriala huvitavust – seda pidas peamiseks mõjuteguriks 93% vastajatest. Suhteliselt sarnase hinnangu pälvisid sellised tegurid nagu sissesaamise tõenäosus (60%), hea töö leidmise võimalused (60%), loodetavad tulemused riigieksamitel (59%), kõrge õpetamise tase erialal (59%) ja eeldatav töötasu suurus pärast lõpetamist (58%). Veidi madalamalt hinnati erialavalikut mõjutavate teguritena õppetoetuste ja stipendiumite saamise võimalust, enda head õppeedukust, eriala seotust hobi või huvialaga ning õpinguaegseid elamiskulusid. Kõige vähem leidsid edasiste valikute tegemisel mainimist perekondlikud traditsioonid (7%), kaaslaste eeskuju (12%) ja kooli lähedus elukohale (18%).

Uuring puudutas ka noorte aktiivsust ning osalemist huvihariduses. Fakt, et õpilane oli korrapäraselt mõnes trennis või huviringis osalenud, ei mänginud erialavalikul statistiliselt olulist rolli. Aga leidis märgatavaid seoseid mõne valdkonna ja huviringi vahel, näiteks, kui keskmiselt plaanis humanitaaria ja kunstide valdkonnas edasi

õppida vaid 17% gümnasistidest, siis kunsti- või käsitööringis osalenutest soovis seda teha 38%. Laulmise või muusikainstrumendi mängimisega tegelenud noortest ning tantsu- või näiteringis käinud õpilastest soovis selles vallas õpinguid jätkata vastavalt 26% ja 22%. Sellest võib järeldust teha, et 2011. aastal Eesti koolilõpetajad eelistasid erialasid, mis pakkusid nendele huvi ja rahuolu ning võimaldasid hästi teenida. Soovitud eriala omandamiseks noored olid valmis teise linna kolima, ohverdama oma suhet sõpradega. (ibid)

Eelmisel aastal Narva Kolledži tudeng Marina Jakovlenko kirjutas lõputöö, et selgitada välja, millised tegurid mõjutavad noorte karjäärivalikuid pärast keskkooli omandamist. Tema lõputöö teema oli „Narva gümnaasiumide lõpetajate karjäärivalikuid mõjutavad tegurid“. Vaatluse all olid sisemised ja välised tegurid, mis mõjutavad Narva linna noorte karjäärivalikuid.

Uurides, millal noored oma valiku tegid, selgus, et suurem osa küsitletud noortest on oma elukutse valiku teinud gümnaasiumis õppimise ajal (41%). 21% õpilastest vastas, et teadsid alati, kelleks tahavad saada. Jakovlenko märkis oma töös ära, et see grupp noori teab, missugused erialad sobivad neile ning hindavad adekvaatselt oma teadmisi ja oskusi. Küsimusele, kas noored võtavad kuulda oma vanemate nõuandeid karjäärivalikute osas, 37% noortest vastas, et pigem võtavad kuulda oma vanemate soovitusi karjäärivalikuid puudutavates küsimustes. Neli protsenti küsitletuid võtab vaieldamatult kuulda oma vanemate soovitusi karjäärivalikute osas. Antud fakt räägib sellest, et noored võtavad kuulda oma vanemate arvamusi ja väärtustavad nende seisukohti. (Jakovlenko 2014: 26-42)

Otsuse tegemiseks noored inimesed pöörduvad nõuande saamiseks lapsevanemate poole, samuti otsivad informatsiooni internetist. Koolis külastavad karjääriõppe tunde, mis mõjutavad noori karjäärivalikute tegemisel ja annavad kasulikke teadmisi antud valdkonnas. Valiku tegemisel noored toetuvad oma väärtustele, huvidele, vajadustele. Suurt mõju avaldab noorte karjäärivalikutele nende positiivne arvamus oma enesehinnangu kohta, mis annab noortele jõudu liikuda oma eesmärkide poole ning saavutada neid.

2. UURIMUSE EESMÄRK, KOGUM JA METOODIKA

2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimistöö eesmärk on uurida, millised sisemised ja välised tegureid mõjutavad Narva Kunstikooli lõpetajate karjäärivalikuid. Lõputöö uurimisküsimused on:

- huvikoolis osalemise põhjused;
- kas huvihariduses saadud oskused soodustavad karjäärivalikuid;
- millised sisemised ja välised tegurid mõjutasid karjäärivalikuid;
- milliseid infoallikaid kasutasid noored, et saada informatsiooni oma karjäärialaste valikute tegemiseks;

2.2. Ülevaade kogumist

Küsitluse kogumisse kuulusid Narva Kunstikooli lõpetajad, kes tegid valiku oma eriala ja elukutse suhtes. Anketeerimine viidi läbi 2015. aasta juulis, ankeedid saadeti laiali sotsiaalvõrkude kaudu. Uurimusest võttis osa 123 kunstikooli lõpetajat vanuses 22-30 aastat, vastanute seas oli kuus meest ja 117 naist. Ankeet oli tehtud interneti keskkonnas (docs.google.com), mis oli respondentidile kergesti kättesaadav. Osalemine uuringus oli vabatahtlik, ankeet oli anonüümne ning edastati „Narva Kunstikooli lõpetajad ja sõbrad“ grupis.

2.3. Uurimismeetodi valik ja põhjendus

Lõputöö kirjutamiseks on kasutatud kvantitatiivset uuringut-ankeetküsitlust. Kvantitatiivset meetodit sobib kasutada kõige paremini üldistamiseks, andmete kogumiseks ja tulemuste esitamiseks protsenttabelites. Kvantitatiivuuringu põhieesmärgiks on saada statistiliselt usaldusväärsed andmed järelduste tegemiseks. Uuringu tulemus on vähe sõltuv uurija tõlgendusest ja näitajad on arvulised. Kvantitatiivsed uurimismeetodid on teaduslikud uurimismeetodid, mis keskenduvad uuritava tunnuste kirjeldamisele läbi mõõtmise, vastates esmajoones küsimusele kui palju mingit nähtust, omadust või tunnust esineb (Hirsjärvi 2004: 180).

Ankeedis oli kokku 44 küsimust ning need on jagatud andmeanalüüsi sisulise jaotuse huvides kolme plokki:

- vastaja üldandmed- sisaldab küsimusi vastaja enda, tema hariduse ja elukutse kohta;
- karjäärivalikut mõjutavad tegurid - sisaldab küsimusi erinevate tegurite kohta, mille põhjal nad omal ajal karjäärivaliku tegid;
- karjääri kohta - erinevad küsimusi karjääri ning tulevikunägemuste kohta.

Ankeet sisaldab valikvastustega küsimusi, likerti skaalal põhinevaid küsimusi ning oma vastusevariandi kirjutamist nõudvaid ehk avatud küsimusi. Valikvastustega küsimuste eelised on, et vastuseid saab võrrelda, tekib vähem kirju andmestik, vastuseid on kergem arvutiga töödelda ja analüüsida (Hirsjärvi jt. 2005: 188).

Vastust on võimalik hinnata skaalal 1st kuni 4ni (1-ei; 2-pigem ei; 3-pigem jah; 4-jah). See plokk sisaldab küsimusi kutsevalikut mõjutavate väliste ja sisemiste tegurite kohta.

Viimane plokk sisaldab küsimusi vastajate arvamustest karjääri ning tulevikunägemuse kohta. Plokk koosneb skaalal põhinevatest küsimustest. Skaala küsimustele saab vastata 1st kuni 4ni (1-ei; 2-pigem ei; 3-pigem jah; 4-jah).

Kogutud andmete analüüsimine, tõlgendamine ja järelduste tegemine on uurimuses otsustava tähtsusega. Analüüsietapis saab uurijale selgeks, millised vastused on tema poolt probleemile püstitatud (Hirsjärvi, Remes 2005: 206).

Kogutud andmed sisestatakse arvuti töökeskkonda (Excel), andmete eeltöötlus tehakse elektrooniliselt (docs.google.com) ning seejärel koostatakse kokkuvõtlikud tabelid ja joonised. Selle meetodiga tahab lõputöö autor saada andmeid Narva Kunstikooli lõpetajate karjäärivalikute mõjutavatest teguritest ning huvikooli mõjudest.

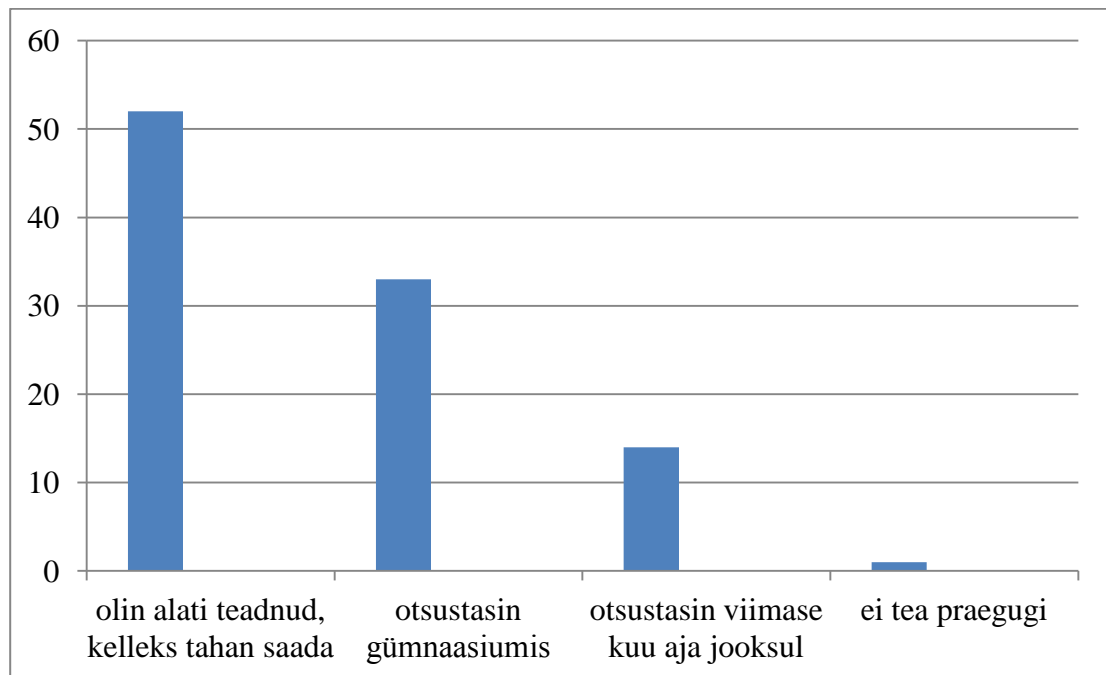
3. UURIMISTÖÖ ANALÜÜS

3.1. Karjäärivalikuid mõjutavad sisemised tegurid

Sisemised faktorid puudutavad isiksust ennast, seda, mida ta suudab ja tahab. Kuna lõplik valik on isiksuse valik, mis võib avaldada otsutavat mõju kogu edaspidisele elule, siis tuleb sisemistele faktoritele pöörata erilist tähelepanu.

Karjäärivalikut tuleb tavaliselt teha noorukieas enne kooli lõpetamist, et teada, kas õppija jätkab õppimist, kuhu sisse astub ja missuguseid eksameid on vaja valida.

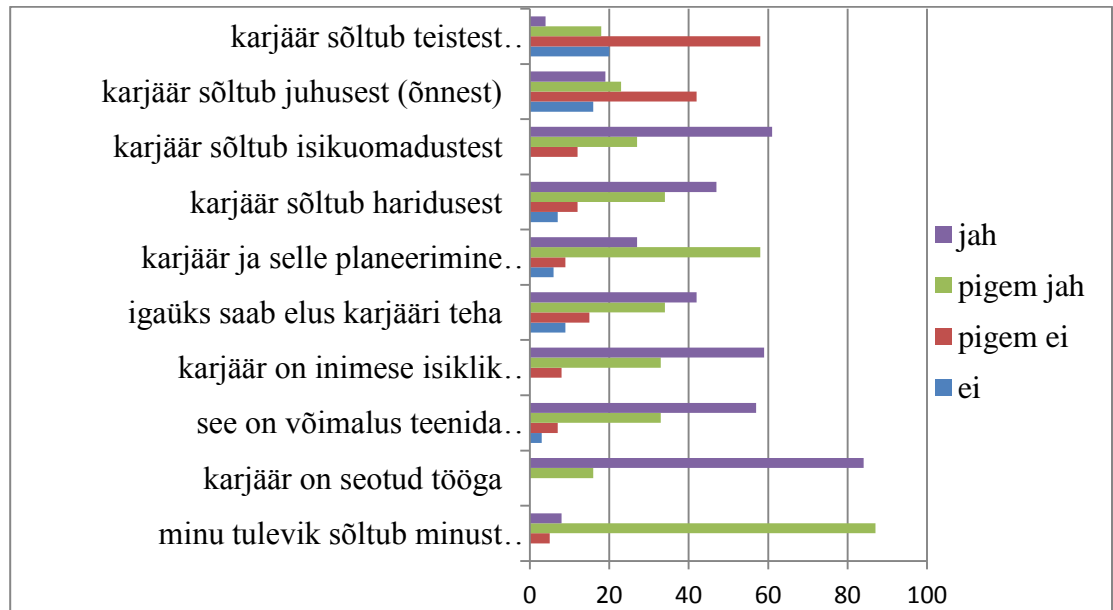
Küsimusele selle kohta, millal olid tehtud tulevikuplaanid (vt *Joonis 1.*), 52% vastas, et nad teadsid alati, kelleks tahavad saada, 33% respondentidest otsustas gümnaasiumi kasuks, 14% vastanutest tegi oma valiku viimasel hetkel ja ainult üks protsent tunnistas, et ei tea siamaani, kus jätkavad õpinguid.

Joonis 1. Respondentide vastused otsuse tegemise aja kohta.

Viies läbi uurimuse, oli vaja kõigepealt välja selgitada, mida tähendab noorte jaoks sõna „karjäär“ (vt *Joonis 2.*). 84% vastas, et nende jaoks on karjäär seotud eelkõige tööga, 110 vastajat (57% - jah, 33% - pigem jah) arvab, et karjäär võimaldab teenida rohkem raha. Kuus inimest kinnitab kindlalt, et nende tulevik sõltub konkreetselt neist endist, 87% respondentidest on samuti nõus, et tulevik sõltub inimesest üldse.

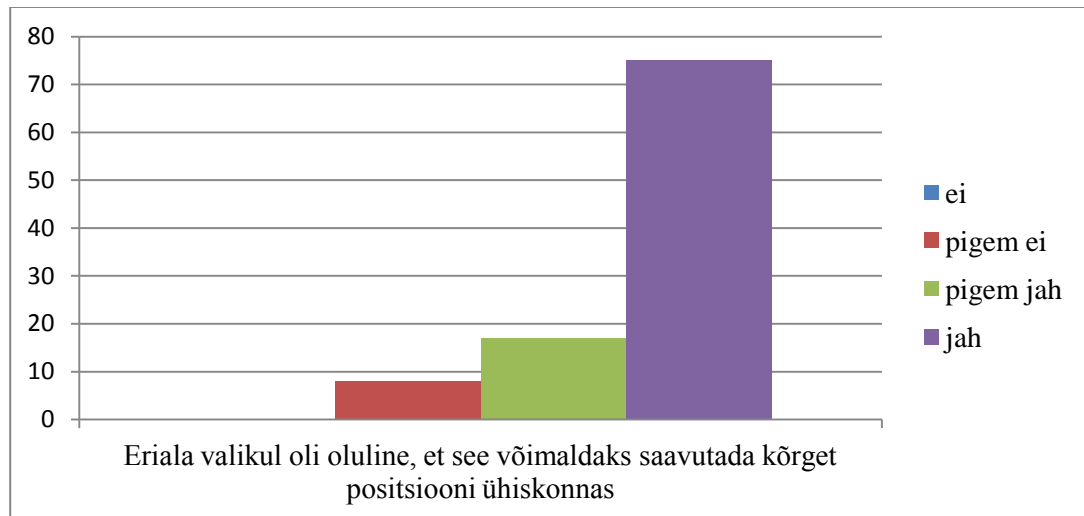
88% arvab, et karjäär sõltub isikuomadustest, aga 12% kaldub arvama seevastu, et karjäär ei sõltu inimese isikuomadustest. Seejuures 58% küsitletutest ei ole samuti nõus, et karjäär sõltub teistest inimsetest. Üle poole vastanutest on nõus väitega, et igaüks saab elus karjääri teha.

Joonis 2. Noorte arvamus karjäärist.

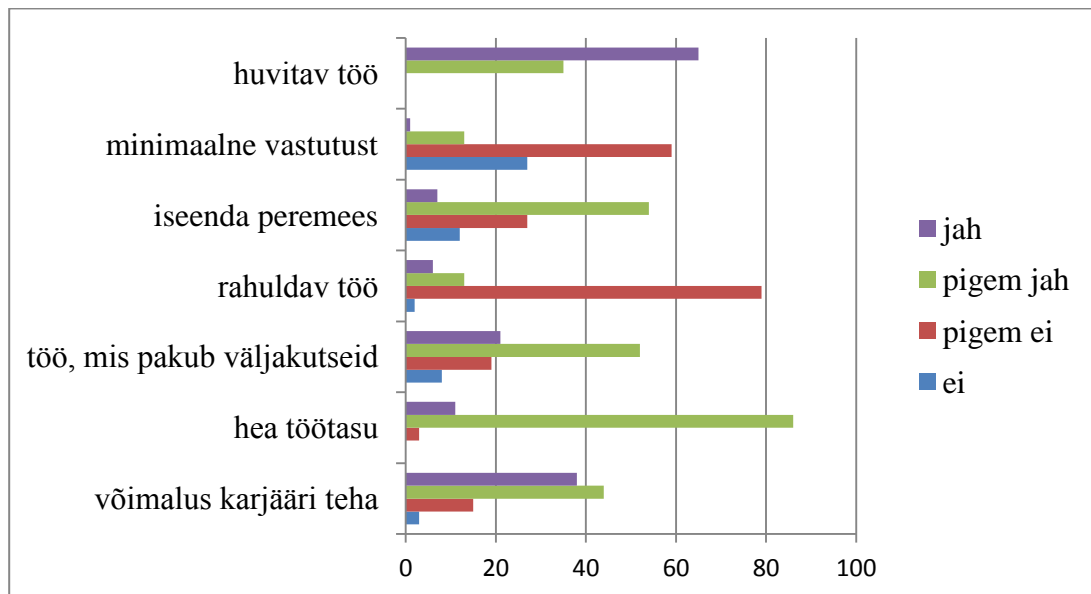
Väärtused mängivad suurt rolli karjääri valikul. Väärtustest sõltub paljus, miks noor inimene valib ühe või teise töö. Küsimustikus olid esitatud küsimused, mis olid seotud sellega, missugust tööd on noor inimene valmis tegema, mida tema jaoks tähendab karjäär ja kas tema jaoks on tähtis, missugust sotsiaalset positsiooni ta on saavutanud.

Küsimuses, kas eriala valikul on oluline, et see võimaldaks saavutada kõrget positsiooni ühiskonnas, 75% respondentidest märkis ära, et nende jaoks on see oluline, 17% jaoks oli see suhteliselt oluline, kaheksa protsenti vastas, et positsioon ühiskonnas ei ole oluliselt tähtis (vt Joonis 3).

Joonis 3. Tähtsus saavutada kõrget positsiooni ühiskonnas.

Küsimusele, kas õnne jaoks on samuti tähtis töö, kus on võimalus hästi teenida (vt Joonis 4.), 119 respondenti (11% - pigem jah, 86% - jah) vastas jaatavalt ja ainult nelja vastaja jaoks (3%) osutus see mitte kõige olulisemaks teguriks.

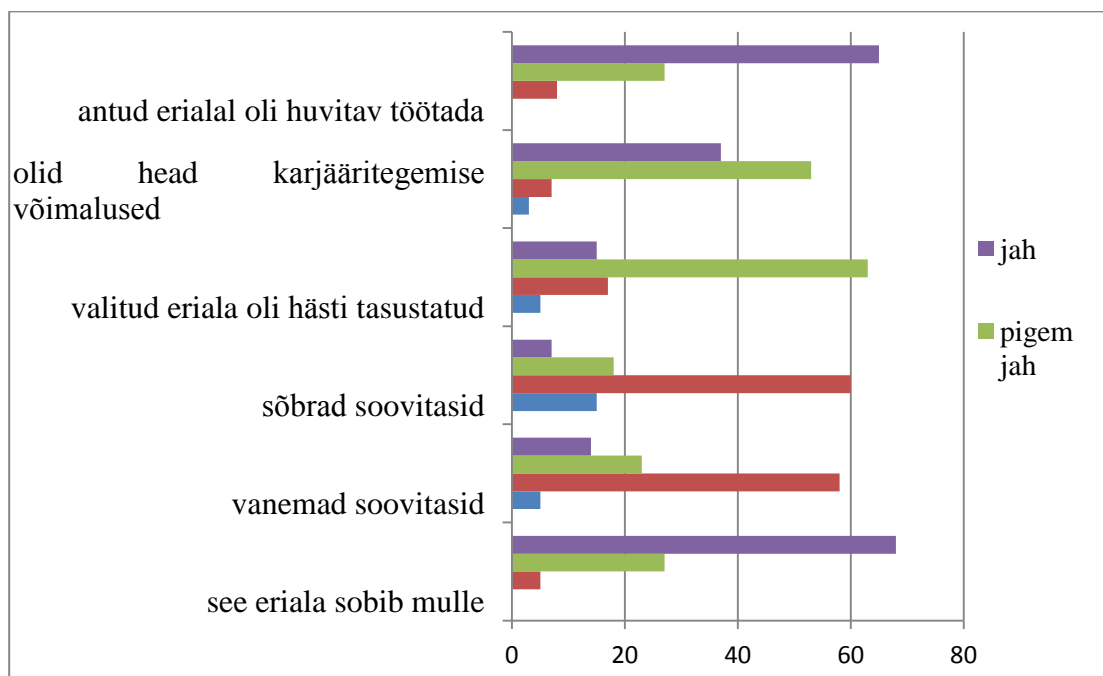
Joonis 4. Missugust tööd vajatakse õnne jaoks.

Kui vaadata järgmisi küsimusi, siis on näha, et materiaalsed väärtused on noorte inimeste jaoks väga tähtsad. 79% ei ole nõus, et õnneliku elu jaoks on tähtis töö, mis pakub rahuldust, kuid samas ei võimalda palju teenida. Sellele küsimusele vastas jaatavalt kõigest kaheksa inimest (6%), kõik need olid naised.

Seejuures kõik vastanud märkisid ära, et õnnelikuks eluks on tähtis töö, mis on huvitav.

Tähtis on ära märkida ka see fakt, et kunstikooli lõpetajad ei karda vastutust. Ainult kaks respondenti vastas, et õnnelikuks eluks on tähtis töö, kus ei ole palju vastutust, teine osa respondentidest vastas, et nende jaoks on tähtis selline töö, kus saab olla iseenda peremees.

Uuringu tulemused samal küsimusel 2004.aastal näitasid, et 55% abiturientidest lähtub erialavalikul selle meeldivusest ning 36% jaoks on oluline töötasu. 12% vastajatest oli huvitatud tulevase ameti populaarsusest ning mainekusest. Umbes veerand vastajatest märkas tähtsusest olulisemaks sõprade-tuttavate ning vanemate soovitused erialavalikul. 79% abiturientidest pidas koolis antavat ülevaadet edasiõppimisekohta puudulikuks. (Kanne, Läll 2004: 7).

Joonis 5. Noorte põhjendused valikute tegemise kohta.

Küsimusele, millist tööd on inimene nõus täitma, üle poole märkis ära, et nende jaoks on tähtis, et töö oleks huvitav ja tooks rahuldust, muidugi oli ka selliseid inimesi, kes olid nõus tegema tööd, mis toob tulevikus head sissetulekut, kuid mis ei paku

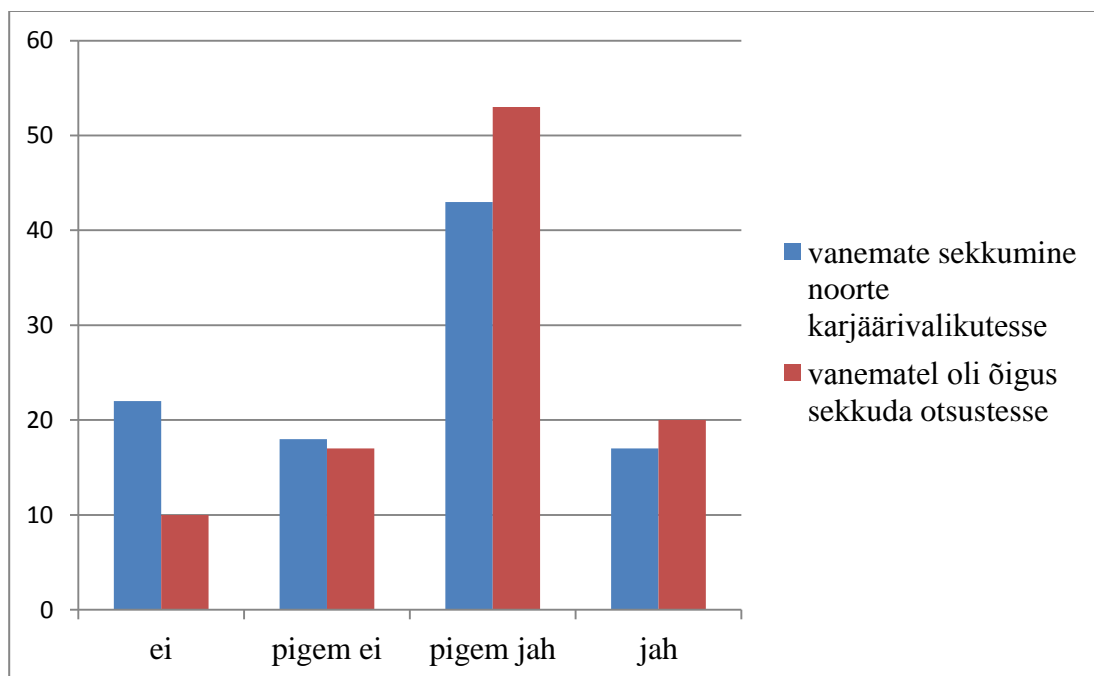
mingisugust huvi ega rahulda inimest. Enamik küsitletutest (98%) on nõus tegema tööd, mis on seotud huvialade ja hobidega.

Inimene on edukam selles valdkonnas, mis pakub talle huvi. Seepärast tuleb karjäärivalikul pöörata tähelepanu sellele, millega on huvitav tegelda ja mis pakub rahuldust.

3.2. Karjäärivalikuid mõjutavad välised tegurid

Välised faktorid need on lapsevanemate ja lähedaste arvamused ning soovid, elukutse populaarsus, selle nõudlus tööturul, kõrge palk. Lähedaste inimeste, eriti aga lapsevanemate soovitusel on mitte üheselt mõistetav valiku tingimus. Ühest küljest on vanema põlvkonna esindajatel rohkem kogemusi, mida võib kasutada, kuid teisest küljest nad ei orienteeru alati hästi kaasaegse tööturu struktuuris ja dünaamikas. Võõrast arvamust võib silmas pidada, kuid seejuures tuleb mäletada, et lõpliku otsuse teeb inimene ise.

Ühtegi valikut meie elus ei tehta absoluutselt iseseisvalt. Võttes vastu otsuse, me peame kellegagi nõu, meenutame meie lähedaste, tuttavate kogemust, nende käitumist sarnases olukorras, analüüsime meie võimalusi, elu jooksul tekkivaid asjaolusid. Elukutse valik ei ole sel juhul erandiks.

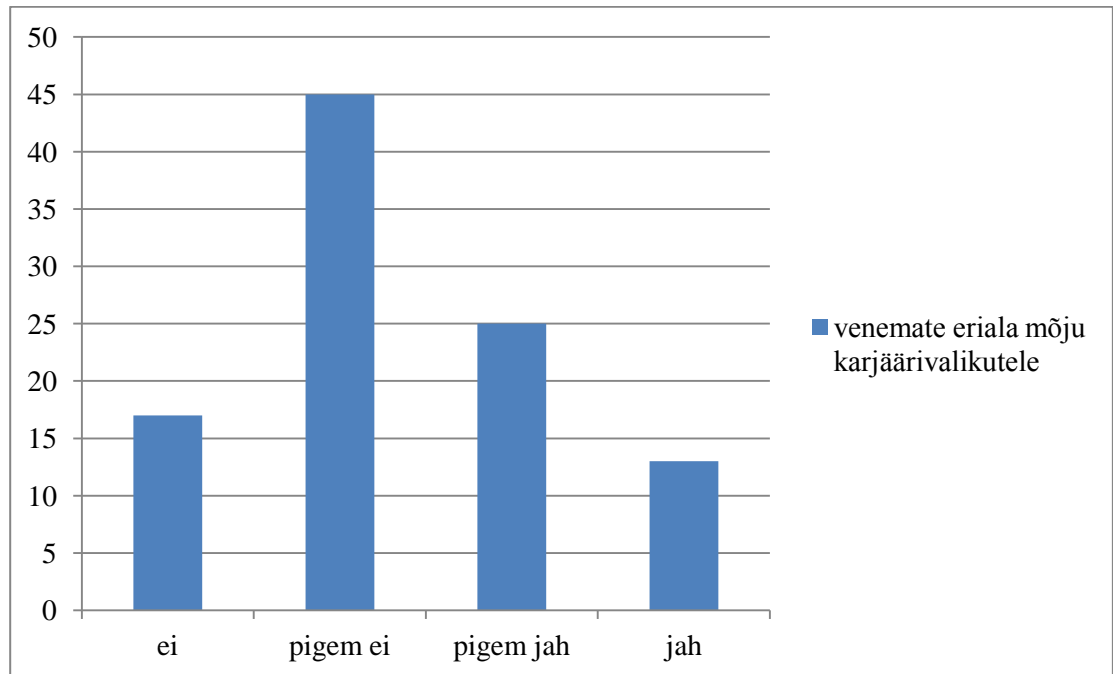

Joonis 6. Vanemate sekkumine karjäärivalikutesse.

Vastuste analüüsimisel selgus, et enamus õpilasi mõtleb oma tulevasele elukutsale või karjäärile juba enne kooli lõpetamist (vt Joonis 1). Tulevikuplaane arutatakse sagedamini sõpradega kui kodustega, vanematega räägitakse enam haridusest, õpingute jätkamisest. Küsimusele, kas noored võtavad kuulda oma vanemate nõuandeid karjäärivalikute osas, 57% noortest vastas, et pigem võtavad kuulda oma vanemate soovitusi karjäärivalikuid puudutavates küsimustes. Seitse protsenti küsitletuid võtab vaieldamatult kuulda oma vanemate soovitusi karjäärivalikute osas. Antud tulemused räägivad sellest, et noored võtavad kuulda oma vanemate arvamusi.

Küsimusele, kas vanemad sekkusid karjäärivaliku protsessi (vt Joonis 6.), 74 inimest vastas, et nägi sekkumist vanemate poolt, 22 respondenti (18%) vastas, et vist ei näinud ja 27 inimest (22%) vastas, et ei näinud vanemate sekkumist tema ametivalikusse kui sekkumist tema eraellu. Samal ajal 53% arvab, et vanematel oli õigus sekkuda tema karjäärivalikut puudutavatesse otsustesse. Kui võrrelda Jakovlenko tööga, võib näha, et abiturientid nooremas eas tahavad olla iseseisvad ja mitte sõltuda vanemate otsustest. Jakovlenko lõputöös suurem osa õpilastest vastas, et vanemad ei oma õigust sekkuda nende karjäärivalikusse (26%) ning 16% pigem on selle väitega nõus. (Jakovlenko 2014: 28)

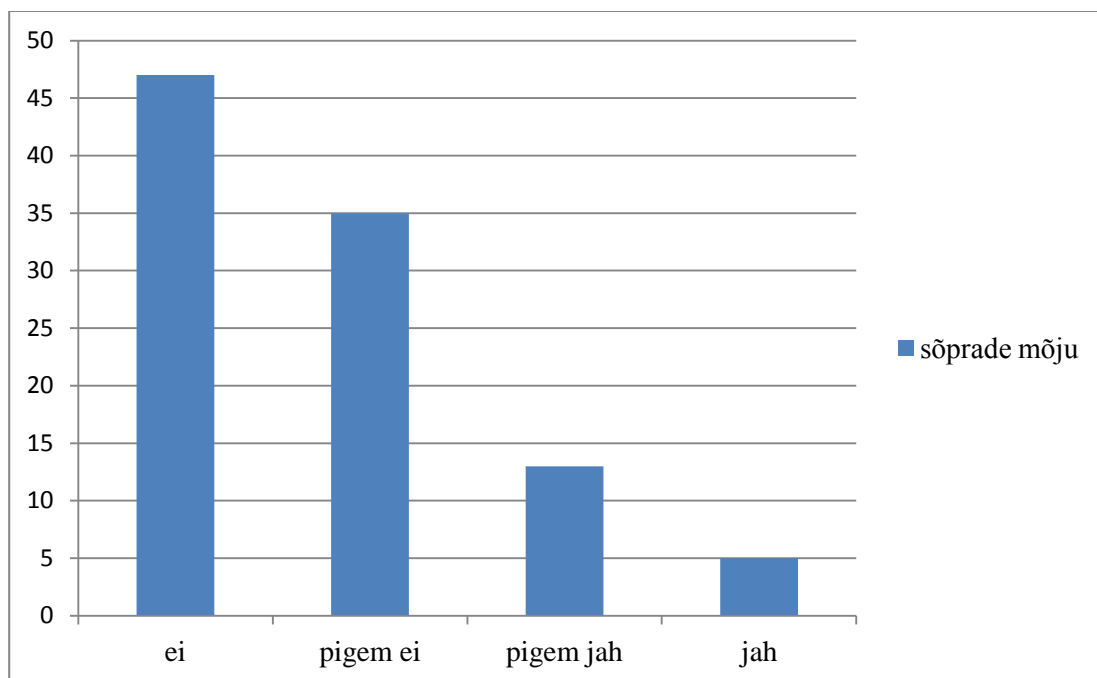
Õpilased, nii endised kui praegused teavad oma vanemate tööd ja enamus neist on külastanud ema või isa töökohta, kuid ainult kuusteist inimest (13%) arvab, et vanemate elukutse mõjutab karjääri valikut, teised mõtlevad pigem, et vanemate karjäär ja töökoht ei mõjuta karjäärivalikut lastel (vt Joonis 7.).

Joonis 7. Vanemate eriala mõju noorte karjäärivalikutele.

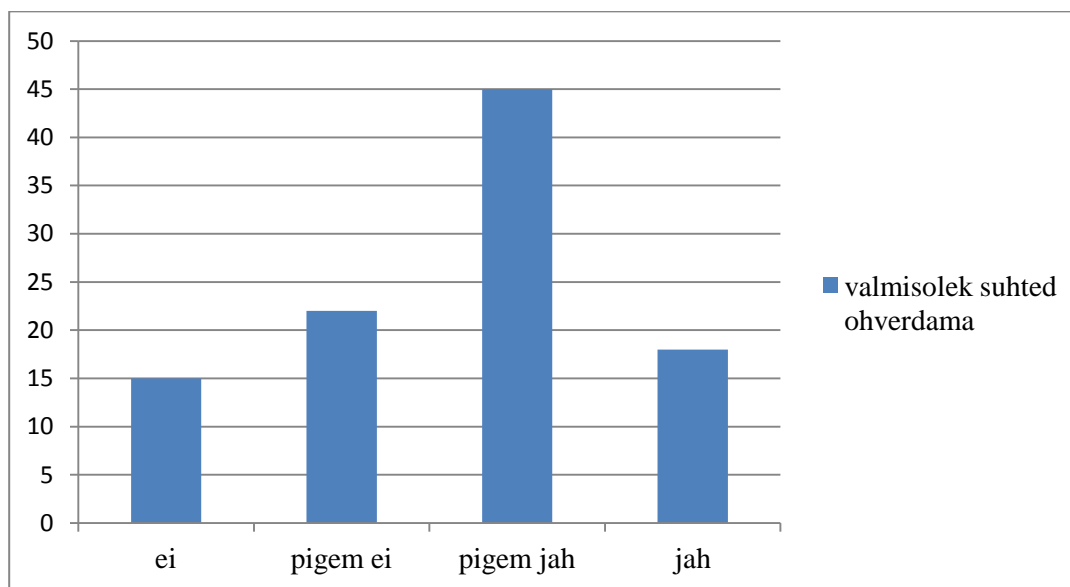
Küsimusele, kas sina ei lähe õppima huvipakkuvat eriala, kui vanemad ei toeta sinu valikut, valdav osa noori, (90%), kavatsevad omandada neid huvitavat eriala vaatamata sellele, et nende vanemad ei kiida seda valikut. See näitab, et noorte karjäärivalik baseerub nende isiklikel seisukohtadel ja vanemate arvamused ning ootused nende otsuseid karjäärivalikute osas kuidagi ei mõjuta.

Suhted sõprade ja klassikaaslastega on niivõrd lähedased, tugevad ja usaldatavad, et nad mõjutavad karjäärivalikuid. Võrreldes Jakovlenko töö andmeid, mis olid saadud küsimusele, kas sõbrad avaldasid mõju gümnasistide karjäärivalikule, selgus et, 55% noorte karjäärivalikutele sõbrad üldse ei avaldanud mõju ning pigem ei avaldanud mõju 19% noortest. Ainult üks protsent anketeeritud õpilastest märkis, et nende karjäärivalikule avaldas mõju sõber (Jakovlenko 2014: 32).

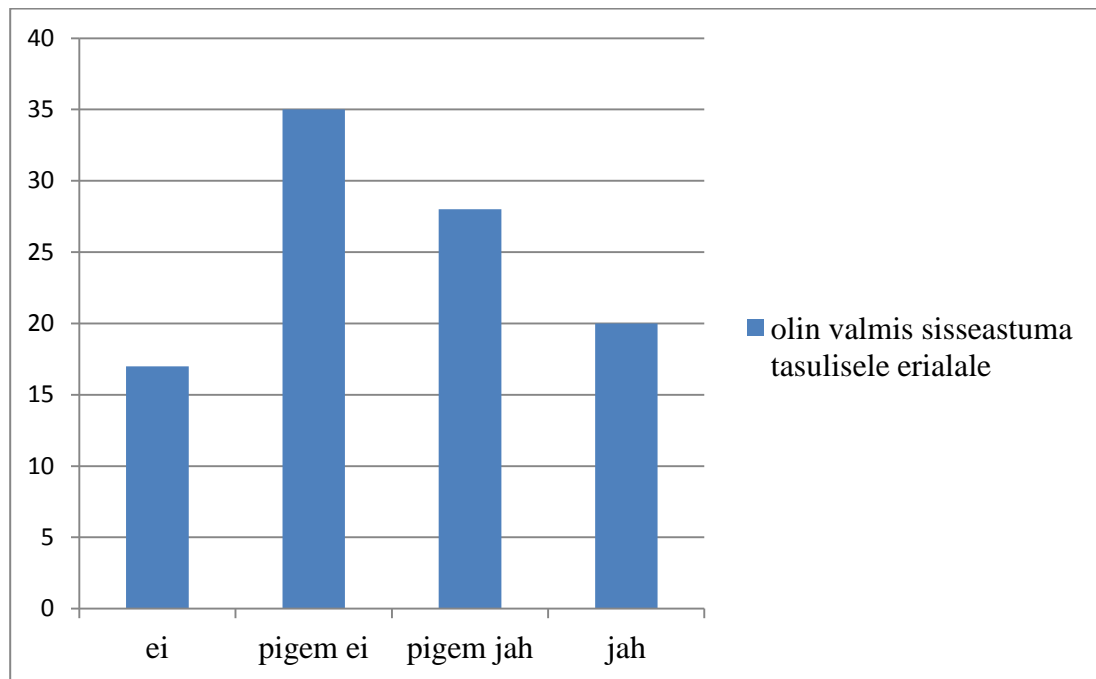
Joonis 8. Sõprade mõju karjäärivalikutele.

Kunstikooli lõpetajad samuti ei võtnud arvesse sõprade nõuandeid (vt Joonis 8.). Rohkem kui pooled vastajad olid valmis soovitud eriala omandamiseks või valitud koolis õppimiseks ohverdama oma suhet poiss- või tüdruksõbraga, teise linna kolimajms (vt Joonis 9.).

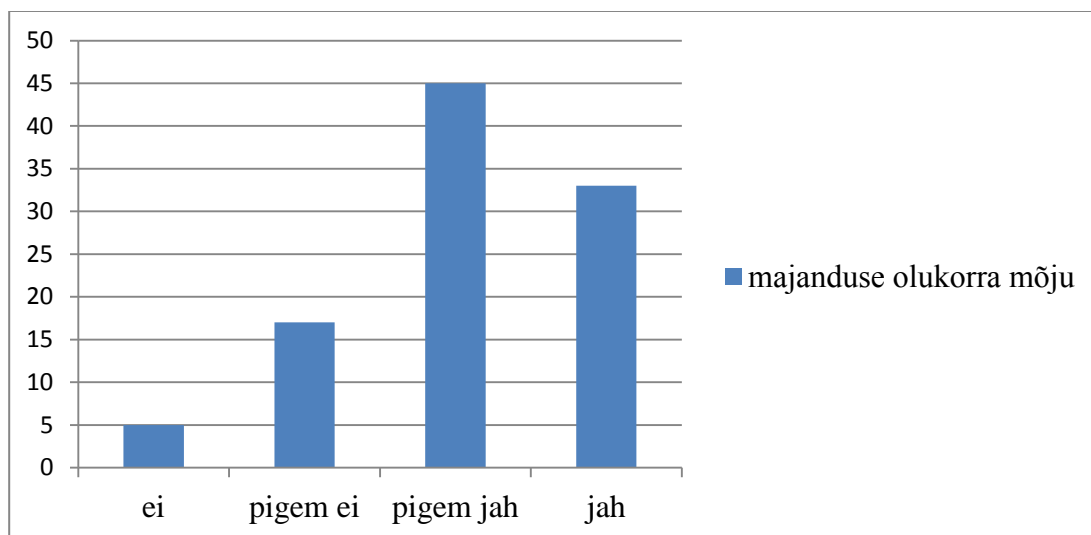
Joonis 9. Noorte valmisolek oma suhteid ohverdada.

Kuna küsitluses osalesid noored, kellel on juba karjäärivalik tehtud, paljud neist on isegi juba ülikooli lõpetanud ja töötavad, siis nemad õppisid tol ajal, kui eksisteeris tasuta ja tasuline õppimine. Siis sõltusid paljud noored suuresti perekonna materiaalsetest võimalustest. Otsuse kaalumisel tuli kõigepealt järele mõelda, kas valida tasuta või tasuline õppekoht (vt *Joonis 10.*). Ankeetides vastasid noored, et õppemaksu tasumine ja seega ka tasulisel õppekohal õppimine oli nende jaoks välistatud ning oma karjääri planeerimisel pidid nad sellega arvestama. Ainult 20% olid kindlalt valmis õppima tasulisel õppekohal.

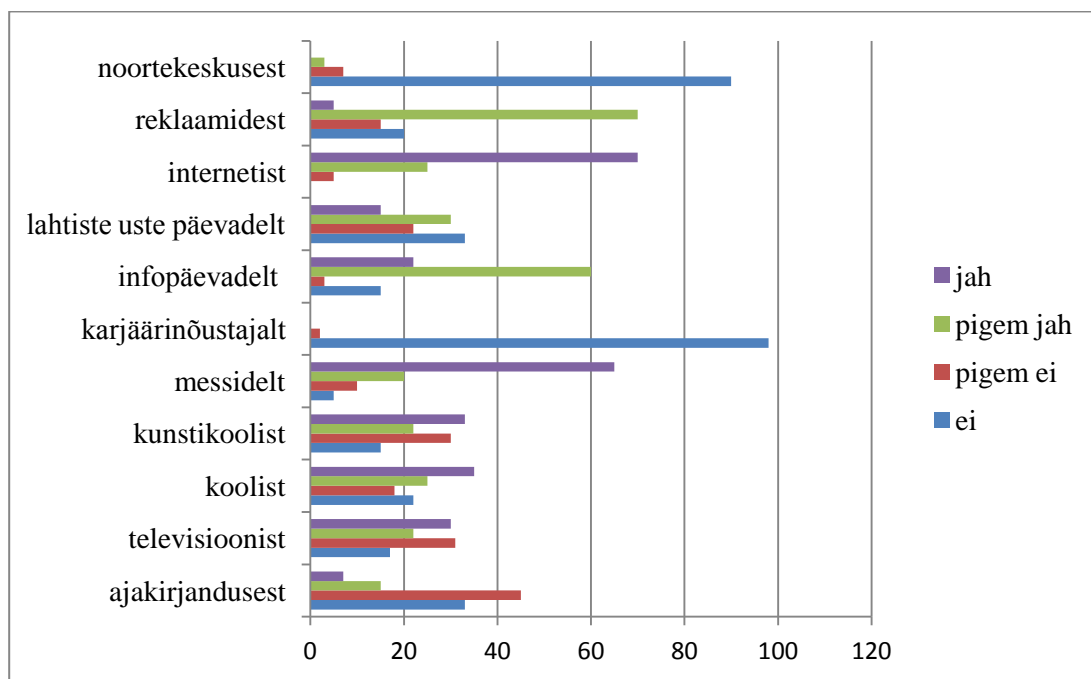
Joonis 10. Valmisolek sisseastuma tasulisele erialale.

Samal ajal kunstikooli lõpetajad leiavad, et kõrgema sotsiaalmajandusliku taustaga noorte ootused karjäärile ja haridusele on kaugemaleulatuvamad kui madala sotsiaalmajandusliku taustaga noortel (vt *Joonis 11.*). Veerand vastajaid arvab, et kõrgema sotsiaalmajandusliku taustaga noortel on kergem teha karjääri valikut, ainult kuus inimest (5%) arvab, et karjääri või hariduse valiku jaoks majanduslik olukord ei ole tähtis.

Joonis 11. Majandusliku olukorra mõju noorte karjäärivalikutele.

Meediakanalitest on võimalik kõige kiiremini saada teada aktuaalsemate teemade kohta, mis on praegu populaarne ja mille järel on nõudlus. Kiiresti arenev tehnoloogia võimaldab leida vajalikku informatsiooni mõne minuti jooksul.

Joonis 12. Informatsiooni saamise kanalid.

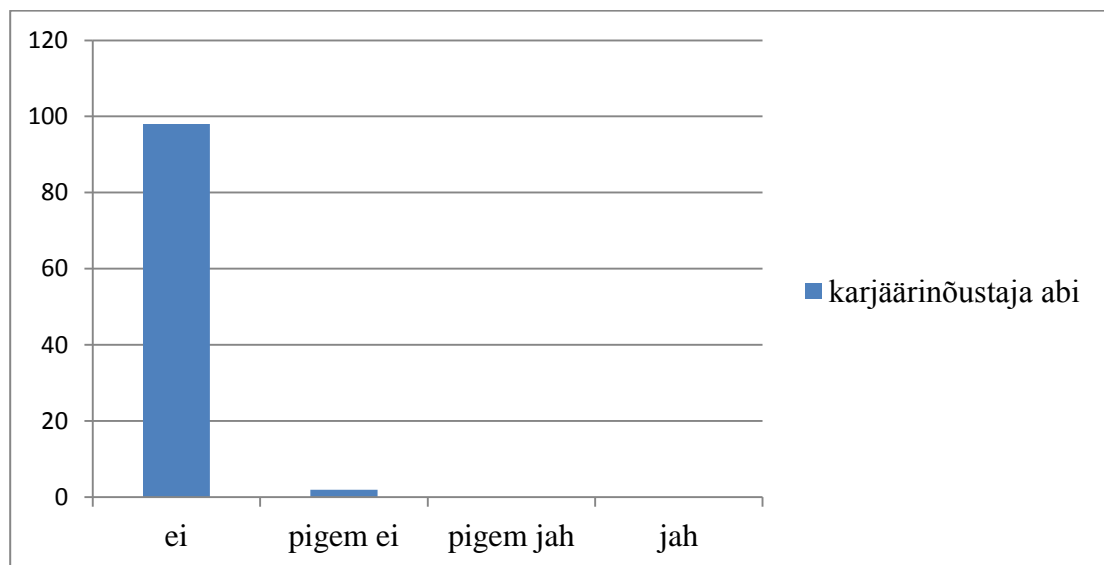
Heidi Antons uuris 2008. aastal ankeetküsitlusega tegureid, mis mõjutavad Lääne-Virumaa nelja gümnaasiumi abiturientide karjäärivalikuid, tulemustest selgus, et

infot kutsevaliku tegemiseks saadi kõige enam internetist ning messidelt (Antons 2008: 65).

Millised allikad oli kunstikooli lõpetajate jaoks tähtsad edasiõppimise võimalusi puudutava teabe leidmisel? Joonis 12. näitab, et kõige tähtsamat rolli vajaliku informatsiooni saamiseks mängib internet (70%), teisel kohal on reklaam (70% - pigem jah) ning vähem informatsiooni saadakse televisiooni kaudu (30%) ja ajakirjadest (7%).

Veel üks tähtis informatsiooni saamise allikas on avatud uste päevade, messide ja teabepäevade külastamine. 104 respondenti sai kasuliku informatsiooni messidelt, rohem kui poole vastajate jaoks tuli kasuks info, mis oli saadud infopäevadel, 15% sai informatsiooni, kui tuli avatud uste päevadele.

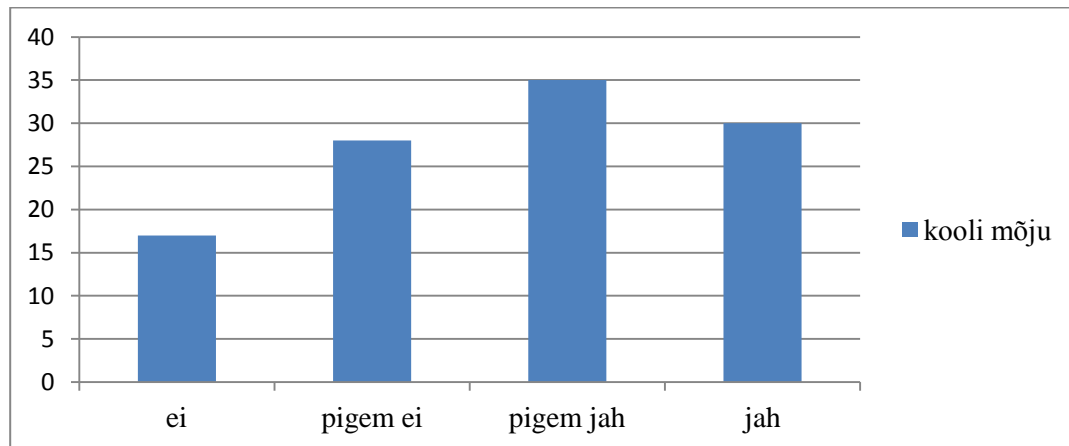
Tänapäevaks need, kes ei tea ja need, kes juba otsustasid, millega tahavad tööturul tegelda ja kelleks õppida selle jaoks, vaid ei valda vajalikku informatsiooni, saavad julgesti pöörduda karjäärinõustajate poole, see võimalus on tasuta kõikidele noortele kuni 26 aastani.

Joonis 13. Karjäärinõustaja mõju noorte karjäärivalikutele.

Joonis 13. näitab, et küsimusele „Eriala valikul kasutasin professionaalse karjäärinõustaja abi“, 98% vastajast vastasid eitavalt. Antud osas on näha, et sel ajal,

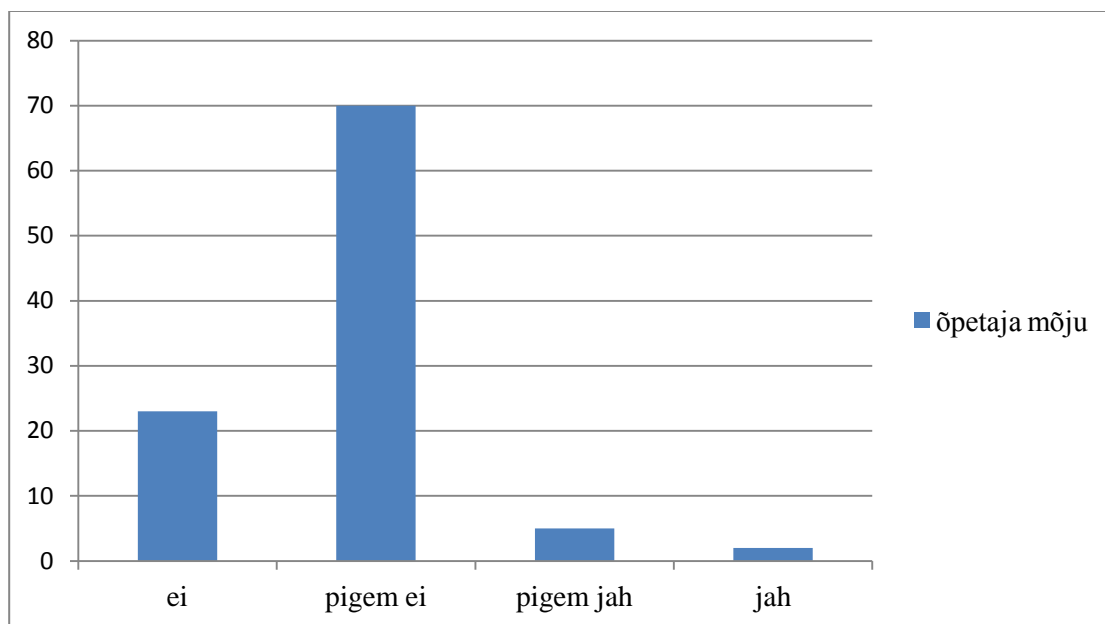
kui respondendid tegid karjäärivalikut, karjäärinõustaja teenused ei olnud populaarsed, samuti ei pöördutud abi saamiseks psühholoogi või karjääriplaneerimise koordinaatori poole. Ainult kolm protsenti vastanutest kirjutas, et eriala valiku tegemiseks sai informatsiooni noortekeskusest (vt *Joonis 12.*).

Joonis 14. Kooli mõju karjäärivalikutele.

Lapsed veedavad palju aega koolis ja kuidas kool mõjutab karjäärivalikuid on näha Jooniselt 14. Antud küsimuses arvamused eraldusid, osa respondente arvab, et sai koolist piisavalt infot, teine osa arvab, et ei saanud.

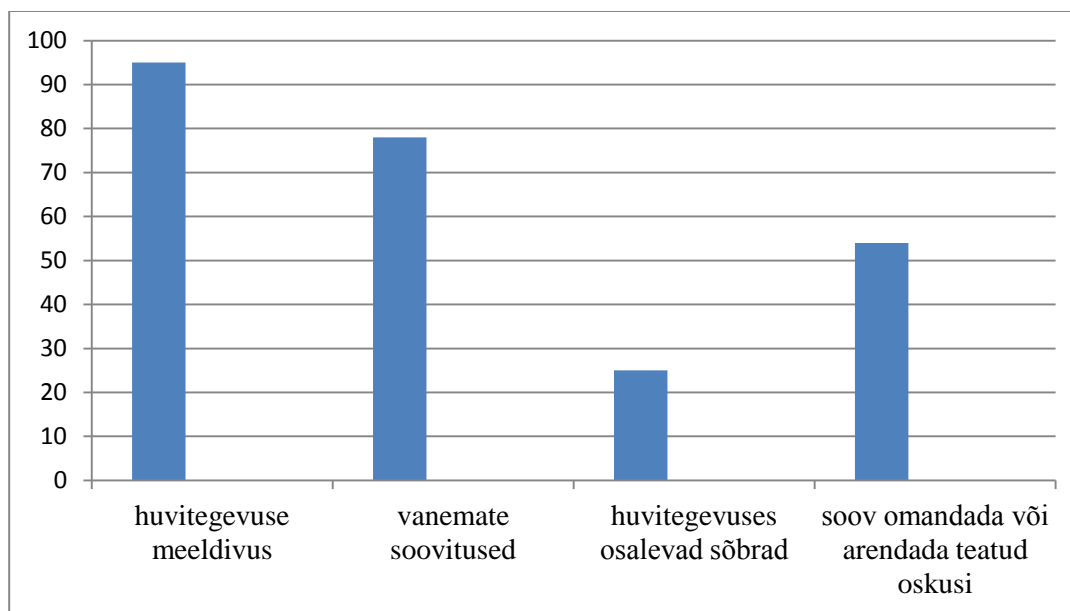
Samuti arvatakse, et õpetaja ei mõjuta karjäärivaliku tegemist (70%), ainult kaks inimest vastas, et õpetaja mõjutab tuleviku karjäärivalikuid (vt *Joonis 15.*). Varased uuringud samuti näitavad, et suur osa (38%) gümnasiste arvas, et õpetajad ja kool ei avalda mõju nende karjäärivalikutele. 22% väitis, et kool avaldas siiski mõju nende karjäärivalikule (Jakovlenko 2014: 29). Aga ei tasu unustada, et nimelt õpetajad korraldavad reise messidele ja avatud uste päevadele, korraldavad õppereise erinevatesse firmadesse ja ettevõtetesse. Seepärast õpetajate panus sellesse, et abiturient saaks teha õige karjäärivaliku on üsna suur.

Joonis 15. *Õpetaja mõju noorte karjäärivalikutele.*

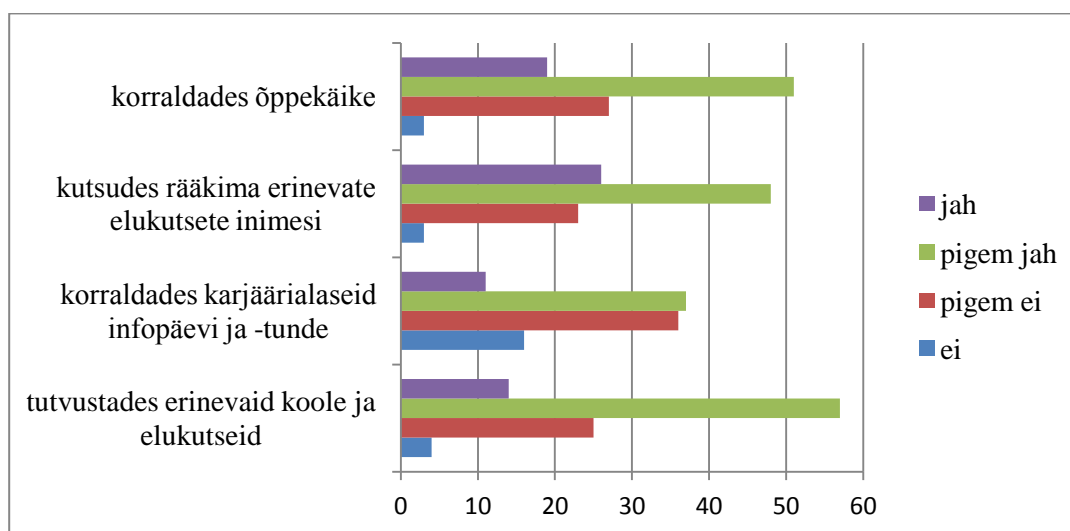
Lõputöö põhieesmärgiks oli välja selgitada Narva kunstikooli lõpetajate näitel, kuidas mõjus õppimine huvikoolis karjäärivalikule.

Kõigepealt oli vaja välja selgitada kunstikoolis õppimise põhjus (vt Joonis 16). Antud küsimuses võis valida mitu varianti, seepärast esinesid kombinatsioonid, kus respondendid vastasid, et kunstikoolis õppimise põhjusteks olid huvitegevuse meeldivus ja soov omandada või arendada teatud oskusi. Vastustest on näha, et peaaegu kõik kunstikooli lõpetajad tahtsid seal ise õppida ja arendada oma oskusi ja pädevusi.

Joonis 16. Kunstikoolis õppimise põhjus.

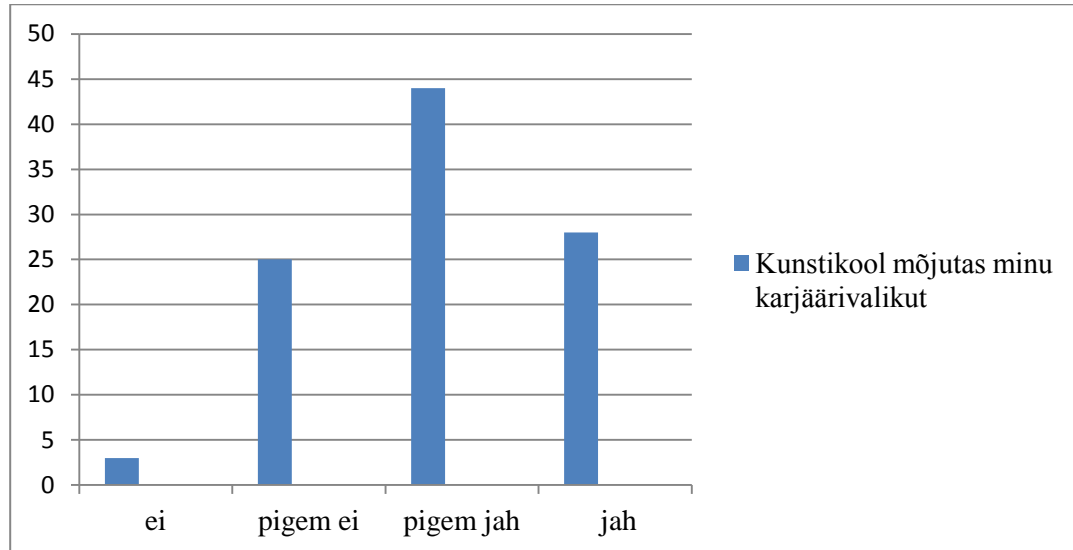
Kunstikool samuti annab kasulikku informatsiooni erinevatest elukutsetest kunsti valdkonnas.

Joonis 17. Kunstikooli toetus noortele karjäärivalikute tegemisel.

Küsimusele, kuidas kunstikool toetas karjäärivalikut (vt Joonis 17), 91 inimest vastas, et kasulik oli see, et kunstikooli tulid vilistlased ning rääkisid sellest, kus nad hetkel õpivad või töötavad, samuti olid kasulikud õppereisid (51%) ja infotunnid, kuhu tulevad õppeasutuste esindajad ja tutvustavad noortele oma õppekavu (37%) .

Sellest, et kool mõjutas karjäärivalikuid positiivselt vastas 28%, osaliselt jah 44%, 25% osalejaid vastas- pigem ei, ainult neli inimest vastas, et kunstikool ei ole mõjutanud nende karjäärivalikuid (vt Joonis 18.).

Joonis 18. Kunstikooli mõju noorte karjäärivalikutele.

D. Superi teooria järgi igale inimesele sobib mitu elukutset, vaadates J. Hollandi teooriat inimene otsib niisugust keskkonda, kus tal oleks kõige mugavam. Sellest lähenedes saab teha järeldust, et kunstikooli lõpetajad otsivad enda jaoks loomingulist keskkonda.

Tabel 1. Narva Kunstikooli lõpetajate tegevusalad.

TEGEVUSALA	INIMESTE ARV
Tervishoid	2
Sotsiaaltöö	2
Infotehnoloogia	5
Majandus	4
Administratiivtöö	2
Kunst/ kultuur	49
Ettevõtlus	2
Masinaehitus	1

Ehitus	5
Teenindus	1
Haridus ja teadus	47
Disain	3

Tabelist 1 on näha, et kunstikooli lõpetajatest 49 inimest sidus oma tegevuse kunsti ja kultuuriga, 47 lõpetajat töötab hariduse ja teaduse valdkonnas, samuti kunstikooli lõpetajate seas on loomingulised ettevõtjad.

3.3. Uurimistulemuste järeldused ja ettepanekud

Karjääri valik on raske ja oluline samm iga inimese elus. Kui inimene valib õigesti karjääri, siis ta leiab oma koha selles elus. On vaja leia ja hinnata oma huvisid, oskusi individuaalse karjääriplaani koostamisel.

Teiste sõnadega eesmärk on niisugune, et leia endale elukutse, mis oleks huvitav enda jaoks, vastaks oma oskustele ja oleks populaarne ja vajalik tööturul.

Teadlik suhtumine karjäärivalikusse see on esialgu vajalike teadmiste olemasolu. Kõigepealt, peavad olema teadmised inimeste tegevuse kohta erinevates valdkondades, elukutsete liikidest ja tüüpidest, nende olemusest.

Töös on analüüsitud 123 ankeeti, nende abil saab määratleda, mida mõtlevad Narva Kunstikooli lõpetajad oma karjäärist, missugused tegurid on mõjutanud nende karjäärivalikut.

Uurimuse tulemusena võib öelda, et uuringus osalenud Narva Kunstikooli lõpetajad märkavad, et elus on tähtis karjäär, mis on huvitav nende jaoks ja rahuldab neid. Kõik nad näevad elukutse õige valikus isikliku heaolu ja õnne allikat.

49 inimest töötab kunsti ja kultuuri valdkonnas, 47 vastajat on seotud hariduse ja teadusega, samuti kunstikooli lõpetajate seas on populaarsed inseneri, arhitekti ja disaineri elukutsed. Kunstikooli lõpetajad pidasid nõu vanematega karjäärivalikute tegemisel, samuti rääkisid oma plaanidest kunstikooli õpetajatele. Kunstikool aitas teha karjääri valikut, organiseerides meistriklasse, õppereise.

Õppimine kunstikoolis kestab viis aastat, on olemas lisa-aasta, mis sobib õpilase ettevalmistamiseks kõrgkooli astumiseks. Õppimise ajal õpilastel on võimalus osaleda õppereisides, meistriklassides. Meistriklassides osalevad kõrgkoolide õpetajad, kes räägivad õppekavadest ja sisseastumise tingimustest. Iga viie aasta tagant kunstikool korraldab lõpetajate näitusi, lõpetajad korraldavad loenguid, kus räägivad oma elukutse valikust. Järelikult, õpilased, kes õpivad kunstikoolis teavad, missugused võimalused nendel on, kuhu saab sisse astuda ja kus võib töötada.

Lõputöö tulemused võivad olla kasulikud Narva linna Haridus- ja Kultuuriosakonnale ja Narva Kunstikooli direktoritele, õpetajatele ja lastevanematele.

Oluline osa teadmistest ja haridusest jõuab lasteni mitteformaalse hariduse kaudu ja seetõttu on pere sotsiaalmajanduslikul taustal oluline roll. Huvitegevuse eest makstav tasu on probleemi üks pool, kuid määrava tähtsusega on pere taustast lähtuvalt tehtavad valikud - korraliku lapsepõlve võimaldamine tähendab erineva taustaga perede jaoks erinevaid asju. Hetkel riskid ja ohud on sellised, et tööpuudus ja sotsiaalne ebastabiilsus linnas mõjutavad kooli õpilaste arvu ja selle voolavust või vähenemist seoses sellega toimub finantseerimise vähendamine linna poolt ning tulemuseks on kursuste hinna kasv;

Huviharidusel on tähtis osa noorte potentsiaali ja annete avastamisel, huvide avastamisel ning iseenda ja ühiskonna ressursside otstarbekal ja sihiteadlikul rakendamisel. Kunstikooli eesmärk on luua noortele keskkond, mis võimaldaks neil kogemuste, teadmiste ja oskuste omandamise kaudu areneda. Selleks kohalik omavalitsus peab arendama ja toetama huvikooli ja tegema nii, et nad oleksid kättesaadavad laste jaoks.

Kunstikool peab arendama kooli infrastruktuuri, tegema koostööd teiste koolidega, korraldama õppeprojekte, et edendada kunstikooli mainet ja meelitada uusi õpilasi.

Kasutades töö andmeid, saab teha kokkuvõtte, et õppimine huvikoolides laiendab silmaringi noortel inimestel, aitab õpilastel hinnata oma oskusi ja teadmisi, mis aitab tulevikus karjäärivalikule kaasa.

KOKKUVÕTTE

Lõputöö eesmärgiks oli uurida, millised tegurid mõjutavad noorte karjäärivalikuid pärast huvihariduse omandamist. Teoreetilise osa eesmärk on avada mõiste “karjäär”, karjäärivalikute teooriate sisu ning kirjeldada olulisemaid noorte karjäärivalikuid mõjutavaid tegureid. Lõputöö eesmärk on selgitada välja, millised on Narva Kunstikooli lõpetajate karjäärialased valikud ning missugused tegurid neid mõjutasid. Uurimisküsimusteks, millele otsiti vastuseid, olid:

- millised välised ja sisemised tegurid mõjutasid noorte karjäärivalikuid toetudes teoreetilistele seisukohtadele;
- milliseid infoallikaid kasutasid noored, et saada informatsiooni oma karjäärialaste valikute tegemiseks;
- kunstikooli mõju karjäärivalikutele.

Teoreetilises osas autor sai teada, et karjäär on sündmuste ahel, mille koostab elu, professionaasete tegevuste ja teise eluliste rollide järjepidevus, mis koos väljendavad inimese pühendumust tegutseda vastavalt tema üldistatud enesearengu mudelile. Kindla karjääritee valik on isiksuse väljendamine, aga mitte juhuslik sündmus. Professionaalne edasiliikumine ja edu sõltuvad inimese võimalustest realiseerida oma soove, oskusi ja eripärasid karjääri tegemise käigus.

Lõputöö teoreetiliseks lähtekohaks olid E. Ginzbergi, Donald E. Superi, ning J. Hollandi karjääriteooriad.

Donald Super järgib järgmisi põhilisi printsiipe karjääri arengu suhtes isikuse eluteel:

- Professionaalsed eelistused ja pädevused muutuvad aja ning kogemuste saamise jooksul, tehes karjääri valiku pikaajaliseks ja pidevaks protsessiks.
- Inimesed erinevad teineteisest võimete, huvide ja isikuomaduste poolest.
- Iga isiksus võib kvalifitseeruda mitmes erialas/ametis.

- Iga amet nõuab kindlat võimete, huvide ja isikuomaduste kombinatsiooni.
- Indiviidi karjäärimudelit määravad tema sotsiaal-ökonoomiline tase, vaimsed võimed, isikuomadused ja ettetulevad võimalused.

J. Holland oli kindel enda teoorias, et kooliõpilased ja tudengid on paremini valmis professionaalseks eluks, kui nendel on võimalus hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi. Tema arvates inimeste töö huviküsimustikega meenutab intervjuud elulistest sündmustest. Juhtudel, kui üks või teine inimene, kirjeldades oma püüdluseid, paigutab need ühte rühma (huvide tüpoloogia järgi), siis võimalused, et mitme aasta pärast on indiviid hõivatud antud või lähedases professionaalses valdkonnas, on küllaltki suured.

Lõputöö eesmärgi täitmiseks viis autor läbi uuringu Narva Kunstikooli lõpetajate seas. Uuringu läbiviimiseks kasutati kvantitatiivse meetodina anketeerimist, mille abil oli võimalik uurida antud temaatikat. Antud meetod oli efektiivne ning võimaldas saada vastused kõikidele uuringus püstitatud küsimustele ja täita töö eesmärgi. Võib väita, et lõputöö eesmärk on saavutatud ja on saadud vastused kõikidele uurimisküsimustele, mis autor püstitas. Uurimise ja analüüsi meetodid olid efektiivselt valitud ja kasutatud, mis võimaldas saada järgmised tulemused:

- kunstikooli lõpetajad tegid oma karjäärivaliku gümnaasiumis õppimise aja või eelmise kuu jooksul;
- noored peavad lugu oma vanemate arvamusest ning võtavad kuulda oma vanemate nõuandeid, mis on seotud karjäärivalikuga;
- sõprade mõju noorte karjäärivalikule on tegelikult ebaoluline;
- koolil, õpetajatel ja karjäärinõustajatel oli vähene mõju noorte karjäärivalikutele;
- informatsiooni karjääriga seotud küsimustes kasutasid noored peamiselt interneti;
- noored teevad oma karjäärivalikuid teadlikult, toetudes oma väärtustele, vajadustele ja arvamustele;

- noorte karjäärivalikuid rohkem mõjuvad sisemised tegurid: enesehinnang, iseloomu omadused, väärtused ja vajadused, huvialad ja hobid ning oskused ja vajadused;

- noorte väärtushinnangud, vajadused ning huvialad mõjutavad nende karjäärivalikuid;

Uurimise analüüs näitas, et noored inimesed, kes käisid kunstikoolis enda soovil, plaanisid ka tulevikus töötada kunstivaldkonnas. 40% osalejatest seostab enda karjääri kunsti, kultuuri ja haridusega, 25% seostab arhitektuuri ja disainiga. 90% respondentidest vastas, et karjääri valikuks oli nende jaoks tähtis huvi antud elukutse vastu.

SUMMARY

A career is up-to-date and popular conception today. The word “careerist” meant definite negative suspicion some years ago but in our days it associates with successful, active person who knows what he wants from his life. Choosing a future profession is not an exception. The main reason of person who makes a decision is to analyse were of these factors and only then makes a decision himself. First of all it should seem really interesting and suitable to you.

The main idea of this diploma work is to find out those factors which influence on final- year students of Narva Art school when they make decision on choosing career and to examine if it depends on their education of interests. And also to know if they use their knowledge and skills in their future life.

The participants of this opinion poll (these are final-year students of Narva Art school) answer the following questions which connected with choosing a career in practical part of this work.

The thesis research are:

- what kind of factors influenced on choosing a career in opinion of final-year students of Narva Art school;
- what is the reason to study at Art school;
- what kind of source of information young people use to have necessary and important information.

The analysis of this research showed that young people who had studied at Art school with their own wishes planned to have a job in area or art in their future.

40% of participants of this opinion poll connect their career with area of art, culture and education. 98% of respondents answered it should seem interesting them to achieve their career increasing.

It only confirm the theory of J. Holland that people are looking for a field which gives them a chance to improve their skills and possibilities, to express their own position and treasures and also take difficult problems and roles with pleasure.

KIRJANDUS

Bachmann Talis., Maruste Rait. 2001. *Psühholoogia alused*. Tallinn.

Ginzberg, Eli, Ginsburg Sol, Axelrad Sidney, Herma John. 1951. *Occupational choice: An approach to a general theory*. New York: Columbia University Press.

Eccles Jacquelynne, Barber Bonnie. 1999. *Student council, volunteering, basketball, or marching band: what kind of extracurricular involvement matters?* Journal of Adolescent Research.

Eccles Jacquelynne, Fredricks Jennifer. 2006. *Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations*. Developmental Psychology.

Hirsjärvi Sirrka, Remes Pirkko, Sajavaara Paula. 2010. *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina, Tallinn.

Hirsjärvi Sirrka, Huttunen Jouko. 2005. *Sissejuhatas kasvatusteadustesse*. Tallinn.

Holland John. 1985. *Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Workkind Enviroment*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Holland John. 1992. *Adaptation in Natural and Artificial Systems*. MIT Press Cambridge.

Jamnes Piret, Savisaar Kaire. 1998. *Karjäär – kas redel või tee?* Kirjastus Koolibri. Tallinn.

Jamnes Piret, Väli Mare. 2009. *Karjäärinõustamine. Nõustaja käsiraamat*. Tallinn: SA Innove.

Jung Nelli. 2013. *Noorsootöö kui väärtuskasvatus. – Noorsootöö õpik. Artiklite kogumik*. AS Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo. Tallinn: Ecoprint.

Kask Külliki. 2013. *Meedia mõju*. Tallinn

Kabonen Kullo, Torma Maili, Mägerja Eleonora. 1998. *Kuidas kujundada oma karjääri*. Tallinn.

Kleinberg Anne. 2002. *Laste vaimse tervise probleemidest*. – Sotsiaaltöö, nr 3.

- Kolga Voldemar. 2009. *Haridus teeb vabaks*. – Haridus, nr 1-2.
- Kutsar Dagmar, Trumm Avo. 2010. *Perede elujärg riskiühiskonna tuultes*. – Sotsiaaltöö, nr 5.
- Lehtsalu Mare, Pilli Einike. 2014. *Karjääriõpetus. Ainaaamat põhikooliõpetajale*. Tartu: Atlex.
- Luha Reet. 2012. *Karjäärivalikuid mõjutavad tegurid Väike-Maarja Gümnaasiumi õpilaste ja nende vanemate näitel*. Tallinn.
- Marge Kanne ja Riina Läll. 2004. *Noorte karjäärivalikud ja vajalikud tugisüsteemid*. Tallinn.
- McMahon, Mary, Patton Wendy. 2006. *Career Development and Systems Theory: Connecting Theory and Practice (2nd ed.)*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Mägi Eve, Nestor Mihkel. 2012 *Koolilõpetajad ja nende karjäärivalikud*. Tartu.
- Reitav Urmo. 2013. *Noorsootöö huvikoolis. - Noorsootöö õpik*. Eesti Noorsootöö Keskus.
- Reedik Epp. 2011. *Stardiplats noortele: kuidas oma kogemused maksma panna käsiraamat noorsootöötajale noore mitteformaalsete õpikogemuste märkamiseks*. Eesti Noorsootöö Keskus.
- Saar Tiina., 2009. *Tee unistuste töökohani*. Tallinn
- Saksakulm Tiit. 2011. *Teosta end. Karjääriõpetus*. Tallinn. Ellervo.
- Taru Marti, Pilve Eli, Kaasik Peeter, 2015. *Noorsootöö eestis 19. sajandi keskpaigast kuni 21. sajandi esimese kümnendi lõpuni. Ajalooline ülevaade*. Eesti Noorsootöö Keskus.
- Tamm Alar. 2011. *Laste ja perede arengukava riiklikuks strateegiaks!* Sotsiaaltöö.
- Tepp Milvi. 2005. *Peremajanduse ABC. Töö ja karjäär muutuv maailmas: vajadused, võimalused, valikud*. Koost. Jaak Leimann. Kirjastus Vastust
- Turk Pirjo. 2011. *Asenduskodu noorte valmisolek iseseisvaks eluks*. Sotsiaaltöö.

Unt Inge. 2005. *Andekas laps. Raamat õpetajale ja lapsevanemale*. Kirjastus Koolibri. Tallinn

Interneti allikad:

Careers, 2012. Donald Super Developmental self-concept. New Zealand. URL: http://www.careers.govt.nz/fileadmin/docs/career_theory_model_super.pdf (viimati vaadatud 27.05 2015).

Careers, 2012. Holland's theory of career choice. New Zealand. URL: http://www.careers.govt.nz/fileadmin/docs/career_theory_model_holland.pdf (viimati vaadatud 21.05 2015).

Eesti noorsootöö keskus

<http://www.entk.ee/huviharidusjahuvitegevus> (viimati vaadatud 20.07.2015).

Matching'u paradigma ehk joon-faktor lähenemine (s.a) Rajaleidja URL: <http://www.rajaleidja.ee/matchingu-paradigma-ehk-joon-faktor-lahenemine/> (viimati vaadatud 20.06.2015).

Narva Kunstikooli põhimäärus. 2008

<http://narvakunstikool.ee/doc/maarus.pdf> (viimati vaadatud 27.07.2015).

Narva munitsipaalhuvikoolide õpperühmade suurused ja moodustamise alused.

<http://narvakunstikool.ee/doc/dokumendid/ruhmad.pdf> (viimati vaadatud 28.07.2015)

Narva Kunstikooli arengukava 2012-2014.

<http://narvakunstikool.ee/doc/dokumendid/Arengukava%202015-2018a.pdf> (viimati vaadatud 28.07.2015).

Riigi Teataja; Huviharidusstandard

<https://www.riigiteataja.ee/akt/1280966> (viimati vaadatud 25.07.2015).

Riigi Teataja; Huvikooli seadus

<https://www.riigiteataja.ee/akt/12776187> (viimati vaadatud 22.07.2015).

Lisa 1. Ankeetküsimustik (eesti keeles)

Küsimustuk

Hea vastaja, käesolev küsimustik on vajalik minu lõputöö „Huvihariduse mõju noorte karjäärivalikulete Narva Kunstikooli lõpetajatele näitel“ koostamiseks. Küsimustiku abil uuritakse kuidas huviharidus mõjutab karjäärivalikuid. Uuringu peamine mõte on analüüsida karjäärivalikuid sõltuvalt Teie tegevustest ja hobidest Narva Kunstikoolis. Uuringust saadud teavet avaldan vaid üldistatud kujul. Tagan osalejate anonüümsuse ja andmete konfidentsiaalsuse. Palun vastake küsimustele võimalikult ausalt.

Jõudu tööle! ☺

I VASTAJA ANDMED

1. Vanus:

2. Sugu:

☐	N
☐	M

3. Kunstikoolis õppimise põhjused. Tehke sobiva(te)sse kasti(desse) ristike!

☐	Huvitegevuse meeldivus
☐	Vanemate soovitusel
☐	Huvitegevuses osalevad sõbrad
☐	Soov omandada või arendada teatud oskusi
☐	Muu (lisa oma variant)

4. Lõpetatud õppeasutust, eriala:

--

5. Missuguse tegevusalaga on seotud Teie elukutse:

	Tervishoid
	Sotsiaaltöö
	Infotehnoloogia
	Majandus
	Administratiivtöö
	Kunst/ kultuur
	Ettevõtlus
	Masinaehitus
	Ehitus
	Teenindus
	Põllumajandus/ keskkonnakaitse
	Haridus ja teadus
	Muu (lisa oma variant)

6. Millega tegelete hetkel:

	Õpin kutseõppekeskuses
	Õpin kõrgkoolis
	Töötan
	Muu (lisa oma variant)

II KUTSEVALIKUT MÕJUTAVAD TEGURID

Esitatud väidete puhul ei ole õigeid ja valesid vastuseid ning erinevate inimeste arvamused lähevad lahku. Lugege väiteid tähelepanelikult, kuid ärge kulutage ühegi väite puhul liiga kaua aega otsustamiseks. Palun ärge jätke väiteid vahele.

Vastake palun alltoodud väidetele järgneva skaala abil (tõmmates vastusevarianti tähistavale numbrile ring ümber)

1-ei; 2-pigem ei; 3-pigem jah; 4- jah

7	Eriala valikul võtsin kuulda vanemate nõu	1	2	3	4
8	Nägin vanemate sekkumist minu ametivalikusse kui sekkumist minu eraellu	1	2	3	4
9	Ma ei läinud õppima mulle kõige enam huvipakkuvat eriala, sest mu vanemad ei toetanud antud valikut	1	2	3	4
10	Tundisin, et vanemad üle- või alahindasid mind karjäärivalikutega seotud otsustes	1	2	3	4
11	Leian, et vanemad rõhutasid minu karjäärivalikuga seoses liigselt materiaalseid eesmärke	1	2	3	4
12	Leian, et vanematel oli õigus sekkuda minu karjäärivalikut puudutavatesse otsustesse	1	2	3	4
13	Leian, et vanemate eriala mõjutab lapse eriala valikut	1	2	3	4
14	Ma ei läinud õppima mulle kõige enam huvipakkuvat eriala, sest mul puudusid selleks majanduslikud võimalused	1	2	3	4
15	Minu erialavalikuid mõjutas majanduse olukord	1	2	3	4
16	Leian, et kõrgema sotsiaalmajandusliku taustaga noorte ootused karjäärile ja haridusele on kaugemaleulatuvad kui madala sotsiaalmajandusliku taustaga noortel	1	2	3	4
17	Olin nõus sisseastuma tasulisele erialale	1	2	3	4
18	Minu valitud eriala pakkus väljakutseid ja karjäärivõimalusi	1	2	3	4
19	Eriala valikul oli oluline, et see võimaldaks saavutada kõrget positsiooni ühiskonnas	1	2	3	4

20	Sain koolist piisavalt infot eriala valikuks vajaliku otsuse tegemiseks	1	2	3	4
21	Sobiva eriala valimiseks tutvusin karjäärivaliku alase kirjanduse jm infoallikatega	1	2	3	4
22	Eriala valikul kasutasin professionaalse karjäärinõustaja abi	1	2	3	4
23	Valikained valmistasid ette tulevasteks kutse- ja ametivalikuteks	1	2	3	4
24	Soovitud eriala omandamiseks/valitud koolis õppimiseks olin valmis ohverdama oma suhet poiss- või tüdruksõbraga (nt teise linna kolima, õppimisele kaaslasest rohkem tähelepanu pöörama jms)	1	2	3	4

Valige palun järgnevate väidete puhul Teie jaoks kõige õigem vastusevariant:

1-ei; 2-pigem ei; 3-pigem jah; 4- jah

25. Otsustasin kelleks saada:

	sest tundsin, et see eriala sobib mulle	1	2	3	4
	vanemad soovitasid	1	2	3	4
	sõbrad soovitasid	1	2	3	4
	mind ajendas mingi konkreetne sündmus/olukord	1	2	3	4
	tundsin väga meeldivat selle ala inimest, kelle sarnane soovisin olla	1	2	3	4
	valitud eriala oli hästi tasustatud	1	2	3	4
	valitud alal oli head karjääritegemise võimalused	1	2	3	4
	antud erialal oli huvitav töötada	1	2	3	4
	tookordses majanduslikus olukorras oli see eriala kõige	1	2	3	4

	võimalusterohkem				
	ma ei ole veel otsustanud	1	2	3	4

26. Tööalaste tulevikuplaanidega seoses olin arvesse võtnud järgmiste inimeste arvamust:

	isa	1	2	3	4
	ema	1	2	3	4
	õde	1	2	3	4
	vend	1	2	3	4
	sõber/sõbrad	1	2	3	4
	mõni sugulane	1	2	3	4
	klassijuhataja	1	2	3	4
	karjäärinõustaja	1	2	3	4
	karjäärikoordinaator	1	2	3	4
	psühholoog	1	2	3	4
	tüdrusõber/poisssõber	1	2	3	4
	kunstikooli õpetaja	1	2	3	4

27. Eriala valiku tegemiseks sain informatsiooni:

	ajakirjandusest	1	2	3	4
	televisioonist	1	2	3	4
	sõpradelt	1	2	3	4

	emalt	1	2	3	4
	isalt	1	2	3	4
	õelt	1	2	3	4
	vennalt	1	2	3	4
	koolist	1	2	3	4
	kunstikoolist	1	2	3	4
	messidelt (Teeviit jt)	1	2	3	4
	karjäärinõustajalt	1	2	3	4
	infopäevadelt (nt koolis esinevad tudengid)	1	2	3	4
	lahtiste uste päevadelt	1	2	3	4
	internetist	1	2	3	4
	reklaamidest	1	2	3	4
	noortekeskusest	1	2	3	4

28. Kunstikool toetas minu karjäärivalikuid:

	tutvustades erinevaid koole ja elukutseid	1	2	3	4
	korraldades karjäärilaseid infopäevi ja -tunde	1	2	3	4
	kutsudes rääkima erinevate elukutsete inimesi	1	2	3	4
	korraldades õppekäike	1	2	3	4

29	Kunstikool mõjutas minu karjäärivalikut	1	2	3	4
30	Huvihariduses saadud oskused soodustasid minu karjäärivalikuid	1	2	3	4

31. Arvasin, et õnnelikuks eluks on muuhulgas tähtis:

	töö, mis võimaldab karjääri teha	1	2	3	4
	töö, millega on võimalik hästi teenida	1	2	3	4
	töö, mis pakub väljakutseid	1	2	3	4
	töö, mis pakub rahuldust (kuigi ei võimalda palju teenida)	1	2	3	4
	töö, kus saab olla iseenda peremees	1	2	3	4
	töö, kus ei ole palju vastutust	1	2	3	4
	töö, mis on huvitav	1	2	3	4

32. Olin nõus tegema tööd, mis on

	huvitav ja rahuldustpakkuv, kuid ei võimalda palju teenida	1	2	3	4
	võimaldab hästi teenida, kuid ei paku väljakutseid ega rahulolu	1	2	3	4
	on seotud minu hobidega/huvidega	1	2	3	4

Tehke sobiva(te)sse kasti(desse) ristike!**33. Oma tulevikuplaanides jõudsin selgusele:**

	olin alati teadnud, kelleks tahan saada;
	otsustasin gümnaasiumis;
	olin otsusele jõudnud viimase kuu aja jooksul;
	ei tea praegugi

III KARJÄÄR

Palun hinnake nõustumist järgmiste karjäärialaste väidetega:

1-ei; 2-pigem ei; 3-pigem jah; 4- jah

34	Minu tulevik sõltub minust endast	1	2	3	4
35	Karjäär on seotud tööga	1	2	3	4
36	Karjäär on minu arvates võimalus teenida suuremat sissetulekut	1	2	3	4
37	Karjäär on inimese isiklik areng nii tööalaselt kui ka isiku arenguna	1	2	3	4
38	Igaüks saab elus karjääri teha	1	2	3	4
39	Karjäär ja selle planeerimine on minu jaoks olulised	1	2	3	4
40	Karjäär sõltub haridusest	1	2	3	4
41	Karjäär sõltub isikuomadustest	1	2	3	4
42	Karjäär sõltub juhusest (õnnest)	1	2	3	4
43	Karjäär sõltub teistest inimestest	1	2	3	4

44. Millisena kujutate ette oma elu kümne aasta pärast?

- ☐ töotan ettevõtluses
- ☐ töotan väikeettevõtluses
- ☐ mul on lepinguline töö
- ☐ töotan osalise tööajaga
- ☐ mul on kaugtöö
- ☐ mul on oma firma
- ☐ olen FIE (füüsilisest isikust ettevõtja)
- ☐ töotan osühingus, MTÜ-s, aktsiaseltsis

- ☐ olen vabakutseline
- ☐ töotan vabatahtlikuna
- ☐ olen abielus ning mul on oma pere
- ☐ omandan magistri- või doktorikraadi
- ☐ mõni muu variant, täpsusta.....
.....
.....

TÄNAN!☺

Lisa 2. Ankeetküsimustik (vene keeles)

Данный опросник нужен для заполнения моей дипломной работы на темы « Влияние школ по интересам на выбор профессии у молодежи, по мнению выпускников Нарвской Художественной школы». С помощью опросника исследуется, как дополнительное образование по интересам влияет на планирование карьеры. Главная задача исследования рассмотреть как выбор карьеры зависит от Ваших интересов и хобби, влияние Нарвской Художественной школы на выбор профессии.

Гарантирую конфиденциальность и анонимность участников опроса. Пожалуйста, отвечайте по возможности честно. Ваше мнение важно!

1. Данные респондента

1. Возраст:

2. Пол

	M

3. Причина обучения в художественной школе. Поставьте галочку(-и) в подходящий ответ(-ы)!

	Это было интересно для меня
	Желание родителей
	Участие друзей
	Желание освоить или развить данные умения/ навыки
	Другое (добавь свой вариант)

4. Закончено последнее учебное заведение/ специальность:

--

5. С какой сферой связана твоя (будущая) профессия:

	Здравоохранение
	Социальная работа
	Инфотехнология
	Экономика
	Административная работа
	Искусство / культура
	Предпринимательство
	Машиностроение
	Строительство
	Обслуживание
	Сельское хозяйство и животноводство
	Образование и наука
	Другое (добавь свой вариант)

6. Чем занимаешься на данный момент:

	Учусь в профессиональном учебном центре
	Учусь в высшем учебном заведении
	Работаю
	Другое (добавь свой вариант)

II ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА ВЫБОР ПРОФЕССИИ

В представленных высказываниях отсутствуют не правильные варианты ответа. Внимательно прочитайте тезисы и ответьте при помощи ниже представленной шкале.

1- нет; 2- скорее всего нет; 3-скорее всего да; 4-да;

7	При выборе профессии слушал совета родителей	1	2	3	4
8	Видел вмешательство родителей не только в выбор профессии, но и в личную жизнь	1	2	3	4
9	Я не пошел учиться на интересующую меня профессию, потому что родители не поддерживали данный выбор	1	2	3	4
10	Чувствовал, что родители пере- или недооценивали мое решение связанное с выбором профессии	1	2	3	4
11	Нахожу, что родители больше отмечали материальные цели в выборе моей карьеры	1	2	3	4
12	Нахожу, что у родителей было право вмешиваться в вопросы затрагивающие выбор карьеры	1	2	3	4
13	Думаю, что профессия родителей влияет на выбор профессии у детей	1	2	3	4
14	Я не пошел учиться на интересующую меня профессию, потому что не было материальной возможности	1	2	3	4
15	На мой выбор профессии повлияло экономическое положение	1	2	3	4
16	Считаю, что у молодежи с более высоким социальным положением ожидания в карьере и образовании более обширны, чем у молодежи с низким экономическим положением.	1	2	3	4
17	Был согласен поступить на платное обучение	1	2	3	4
18	Мои выбор профессии предлагал возможность карьерного роста	1	2	3	4

19	При выборе профессии было важно, что будет возможность достичь высокой позиции в обществе	1	2	3	4
20	Для нужного принятия решений получил от школы достаточно информации о выборе профессии	1	2	3	4
21	Для выбора подходящей профессии ознакомился с специальной литературой и другими источниками	1	2	3	4
22	При выборе профессии использовал помощь профессионального консультанта по планированию карьеры	1	2	3	4
23	Предметы по выбору подготовили к дальнейшему выбору профессии	1	2	3	4
24	Для получения желаемой профессии/ для обучения в выбранной школе был готов пожертвовать своими отношениями с девушкой/ молодым человеком (например переехать в другой город)	1	2	3	4

Пожалуйста, выберите наиболее подходящий для вас вариант ответа при помощи ниже представленной шкалы:

1- нет; 2- скорее всего нет; 3-скорее всего да; 4-да;

25. Решил кем стать:

	потому что чувствовал, что эта должность мне подходит	1	2	3	4
	родители посоветовали	1	2	3	4
	друзья посоветовали	1	2	3	4
	меня побудило конкретное событие/ ситуация	1	2	3	4
	знал человека этой профессии, на кого хотел быть похожим	1	2	3	4

	выбранная профессия хорошо оплачивалась	1	2	3	4
	в выбранной специальности были хорошие возможности для карьерного роста	1	2	3	4
	в данной сфере было интересно работать	1	2	3	4
	в той экономической ситуации эта должность представляла много возможностей	1	2	3	4
	я до сих пор не решил	1	2	3	4

26. планами связанными с профессиональным будущим посоветовался со следующими людьми:

	папа	1	2	3	4
	мама	1	2	3	4
	сестра	1	2	3	4
	брат	1	2	3	4
	друг/друзья	1	2	3	4
	родственники	1	2	3	4
	классный руководитель	1	2	3	4
	консультант по планированию карьеры	1	2	3	4
	координатор по карьере	1	2	3	4
	психолог	1	2	3	4
	девушка/модой человек	1	2	3	4
	учитель художественной школы	1	2	3	4

27. Для выбора профессии получил информацию:

	из журнала	1	2	3	4
	телевидение	1	2	3	4
	от друзей	1	2	3	4
	от мамы	1	2	3	4
	от папы	1	2	3	4
	от сестры	1	2	3	4
	от брата	1	2	3	4
	из школы	1	2	3	4
	из художественной школы	1	2	3	4
	из мессы (Teeviit итд.)	1	2	3	4
	от консультанта по карьере	1	2	3	4
	на информационном дне (например в школу приходили студенты)	1	2	3	4
	на дне открытых дверей	1	2	3	4
	из интернета	1	2	3	4
	из рекламы	1	2	3	4
	в молодежном центре	1	2	3	4
	другое (добавь свой вариант)	1	2	3	4

28. Художественная школа поддержала мой выбор профессии:

	ознакамливая с разными учебными заведениями и профессиями	1	2	3	4
	организовывая информационные дни или уроки	1	2	3	4
	приглашая на беседу людей различных профессий	1	2	3	4
	организовывая учебные поездки	1	2	3	4

29	Художественная школа повлияла на мой выбор карьеры	1	2	3	4
30	Полученные навыки в художественной школе помогли при выборе карьеры	1	2	3	4

31. Считаю, что для счастливой жизни так же важно:

	работа, которая дает возможность сделать карьеру	1	2	3	4
	работа, с которой можно хорошо зарабатывать	1	2	3	4
	работа, которая предлагает вызов	1	2	3	4
	работа, которая дает удовлетворение(но не позволяет много заработать)	1	2	3	4
	работа, где можно быть самому себе хозяином	1	2	3	4
	работа, где нет много ответственности	1	2	3	4
	работа, которая интересна	1	2	3	4

32. Согласен выполнять работу, которая:

	интересна и приносит удовлетворение, но не	1	2	3	4
--	--	---	---	---	---

	предоставляет возможность хорошо зарабатывать				
	есть возможность хорошо зарабатывать, но не доставляет ни удовлетворения ни интереса	1	2	3	4
	связанна с моими хобби/интересами	1	2	3	4

Поставте галочку(-и) в подходящий ответ(-ы)!

33. В своих планах на будущее разобрался:

	всегда знал , кем хочу стать
	решил в гимназии
	решил в самое последнее время
	до сих пор не знаю

III КАРЬЕРА

Пожалуйста, выберите наиболее подходящий для вас вариант ответа при помощи ниже представленной шкале:

1- нет; 2- скорее всего нет; 3-скорее всего да; 4-да;

34	Мое будущее зависит от меня	1	2	3	4
35	Карьера связана с работой	1	2	3	4
36	Карьера в моем понятии- это возможность больше зарабатывать	1	2	3	4
37	Карьера это не только личное развитие человека в работе, но и личностное развитие	1	2	3	4

38	В жизни каждый может сделать карьеру	1	2	3	4
39	Карьера и ее планирование для меня важно	1	2	3	4
40	Карьера зависит от образования	1	2	3	4
41	Карьера зависит от личных качеств	1	2	3	4
42	Карьера зависит от случая (счастливого)	1	2	3	4
43	Карьера зависит от других людей	1	2	3	4

44. Какой представляете свою жизнь через десять лет?

- ☐ работаю в предприятии
- ☐ работаю в малом бизнесе
- ☐ у меня работа по договору
- ☐ работаю с частичной занятостью
- ☐ у меня отдаленная работа
- ☐ у меня своя фирма
- ☐ являюсь FIE (физическое лицо- предприниматель)
- ☐ работаю в акционерном обществе, в некоммерческой организации
- ☐ являюсь человеком свободной профессии
- ☐ работаю волонтером
- ☐ женат/ замужем и у меня своя семья
- ☐ обладаю магистерской или докторской степенью
- ☐ другой вариант

СПАСИБО!☺